

**20.YY. HEYKEL SANATINDA HAZIR NESNENİN DOĞRUDAN
KULLANIMI BAĞLAMINDA HURDA METALİN HEYKELE
DÖNÜŞÜMÜ VE KİŞİSEL UYGULAMALAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSMAİL SAFA

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

**HEYKEL
ANASANAT DALI**

**MERSİN
NİSAN-2022**

**20. YY. HEYKEL SANATINDA HAZIR NESNENİN DOĞRUDAN
KULLANIMI BAĞLAMINDA HURDA METALİN HEYKELE DÖNÜŞÜMÜ
VE KİŞİSEL UYGULAMALAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSMAİL SAFA

ORCID ID: 0000-0002-9412-8982

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

**HEYKEL
ANASANAT DALI**

**DANIŞMAN
DOÇ. METİN ŞEN
ORCID ID: 0000-0001-7452-4649**

**MERSİN
NİSAN-2022**

ÖZET

20.YY. HEYKEL SANATINDA HAZIR NESNENİN DOĞRUDAN KULLANIMI BAĞLAMINDA HURDA METALİN HEYKELE DÖNÜŞÜMÜ VE KİŞİSEL UYGULAMALAR

Sanat varoluşundan bu yana bulunduğu çağın en önemli değeri olmuştur. Teknolojinin hızla gelişmesi ve değişmesiyle kendisine her daim yeni imkânlar ve yöntemler bulmayı başarmıştır. Endüstri Çağı olarak bilinen bu dönem sanatın doğası gereği, toplumla etkileşim içerisine girmiş, İkinci Dünya Savaşı ve beraberinde getirdiği seri üretim alternatif sanat arayışlarına sebep olmuştur. Hazır nesneleri sanatsal objelere dönüştüren Duchamp, 'Çeşme' adlı eseriyle nesneyi, izleyici ve sanatçı arasında aracı olarak kullanmış, seyirciye eser içerisinde yaşama olanağı sunmuştur. Yürütülen bu tez kapsamında yapılan araştırmada başlangıç noktası olarak Marcel Duchamp'ın ready-made kavramı üzerinden, hurda metalin formsal özelliklerine bağlı kalarak yapılan heykel çalışmaları doğrultusunda hazır nesne kavramı incelenmiş Dadaizm'le birlikte ortaya çıkan hazır nesne kavramının, bir ifade aracı olarak sanat eserine dönüştürülme aşaması, nesne kavramının tanımı ve sanat dahilindeki işlevselliği, tarihte ilk hazır nesnenin sanat aracı olarak kullanımı ve metal heykel çalışmaları yapan sanatçılar, çeşitli sanat akımlarının hazır nesne ile olan ilişkileri, sanatçıların ifade biçimleri ve eserleri örneklerle anlatılmış, 1950 ve 1980 yılları arasındaki sanat akımları ve sanatsal faaliyetler, tez kapsamında hurda metal ile heykel çalışmaları yapan sanatçılar ve eserleri örneklerler verilerek açıklanmıştır.

Bu doğrultuda; hurda metalin heykel sanatında kullanımıyla ilgili yaklaşımlar incelenmiş, çeşitli kitaplardan dergi, makale ve internet kaynaklarından yararlanılarak hurda haline gelmiş metaller kaynak tekniği kullanılarak formsal özellikleri bozulmadan kişisel uygulamalar yapılarak yeniden değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hazır Nesne Kullanımı, Hurda Metal, Atık, Heykel Teknikleri.

Danışman: Doç, Metin Şen, Mersin Üniversitesi, Heykel Anasanat Dalı, Mersin

ABSTRACT

CONCERSION OF SCRAP METAL INTO SCULPTURE AND PERSONAL DATA IN THE CONTEXT OF READY-MADE OBJECTS IN 20 TH CENTURY SCULPTURE ART

Art has been the most important value of the era in which it has been located since its existence. With the rapid development and change of technology, it has always managed to find new opportunities and methods for itself. This period, known as the Industrial Age, has been in interaction with society due to the nature of art. The mass production that took place after the second World war led to the search for alternative art. Deconstructing ready-made objects into artistic objects, Duchamp used the object as an intermediary between the viewer and the artist with his work "Fountain" and offered the viewer the opportunity to live in the work. Marcel Duchamp's ready-made concept was used as the starting point for the research conducted within the scope of this thesis, the concept of a ready-made object has been studied in accordance with sculptural works made by adhering to the formal characteristics of scrap metal. The definition of the concept of a ready-made object that appeared together with Dadaizm and its functionality within art, the use of the first ready-made object as an art tool in history and the relationship of various art movements with the ready-made object of artists who are working on metal sculpture, the expression forms and works of artists are described with examples, art movements and art events between 1950 and 1980, within the scope of the thesis, artists who make sculpture works with scrap metal, the art is explained by giving examples. In line with this; approaches related to the use of scrap metal in sculpture art have been studied, using magazines, articles and Internet resources from various books, scrap metals were re-evaluated by making personal applications without deteriorating their formal properties using the welding technique.

Keywords: Ready-made, Object Use, Scrap Metal, Waste, Sculpture Techniques.

Advisor : Assoc. Metin ŞEN, Department of Sculpture, University of Mersin, Mersin.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, bana faydalı olabilmek için elinden gelenin fazlasını sunan, danışman hocam Doç. Metin Şen'e teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum. Son olarak çalışmamda desteğini ve bana olan güvenini benden esirgemeyen beni bu günlere sevgi ve saygı kelimelerinin anlamlarını bilecek şekilde yetiştirerek getiren bu hayattaki en büyük şansım olan aileme sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	i
ONAY	i
ETİK BEYAN	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
GÖRSELLERİN DİZİNİ	vii
1. GİRİŞ	1
2. NESNE KAVRAMININ TANIMI VE SANAT DÂHİLİNDEKİ İŞLEVSELLİĞİ	2
2.1. Nesne Kavramı	2
2.2. Atık Nesne ve İşlevselliği	2
2.3. Buluntu Hazır Nesne Nedir?	2
2.4. Nesne ve Estetik Kavramı	3
2.5. Heykel Aşamasında “Nesne”	3
2.6. Marcel Duchamp ve Ready-Made (Hazır Nesne)	3
2.7. Yeni Gerçekçilik ve Hazır Nesne ile Olan İlişkileri	4
2.8. Kavramsal Sanat ve Hazır Nesne ilişkisi	5
2.9. Joseph Kosuth ve Kavram- Nesne ilişkisi	7
3. ATIK NEDİR?	9
3.1. Atık Türleri	9
3.2. Atık Kavramı	9
3.3. Sanat Nesnesi Olarak Atık	10
3.4. Atık Nesne ve Manipülasyon	11
3.5. Tarihte Sanat Objesi Olarak İlk Atık Nesne Kullanımı	11
3.6. 1950-1980 Yılları Arası	15
3.7. 1980 Sonrası	18
4. ENDÜSTRİ ÜRÜNÜ HAZIR NESNE KULLANAN SANATÇILAR VE SANAT AKIMLARI	19
4.1. Picasso	20
4.2. Pablo Garallo	23
4.3. David Smith	24
4.4. Marchel Duchamp	25
4.5. Gerçeküstücü Akım ve Sanatta Hazır Nesne Kullanımı	28
4.6. 1945 Sonrası Sanat Hareketleri İçinde Atık Nesne Kullanımı	31
4.7. Soyut Ekspresyonist Sanat Hareketleri İçinde Atık Nesne Kullanımı	32
4.8. Dada Sanat Hareketi İçerisinde Nesne Kullanımının Gerekçeleri	33
4.8.1. Dadaizm	33
4.8.2. Yeni Dada Sanat Hareketi	35
5. HEYKELE BAŞLAMADAN ÖNCE MALZEME SEÇİMİ	36
5.1. Modelaj Çalışması	36
5.2. Döküm Modeli Hazırlama	36
5.3. Kalıplama Tekniği	36
6. BULGULAR VE TARTIŞMA	38
6.1. Sanatçıların Hazır Nesne Kullanımı Üzerine Düşünceleri	38
6.2. Hurda Metal ile Yapılan Heykel Çalışmasının Uygulama Aşamaları	39
7. TEZ KAPSAMINDA YAPILMIŞ DİĞER HEYKEL ÇALIŞMALARI	48
8. SONUÇ	56
KAYNAKLAR	57
ÖZGEÇMİŞ	60

GÖRSELLERİN DİZİNİ

	Sayfa
Görsel 1: Jean Tinguely, "New York'a Ağıt", 1960, Çekiçler, Yangın söndürücüler, Bisiklet Tekerleği, küvet gibi nesneler, New York Modern Sanatlar Müzesi,	5
Görsel 2: Robert Rauschenberg "Silinmiş De Kooning Çizimi" 1953, Etiketli ve Yaldızlı, Çerçevesi Kâğıt Üzerine Çizim Ortamı İzleri, 64,1 x 55,2 x 1,3 cm, San Francisco Modern Sanat Müzesi, San Francisco	6
Görsel 3: Piero Manzoni "Sanatçının Boku" (Artist's Shit), 1961 Karton kutu içinde kâğıt üzerine mürekkep, Metal Kutu, 4,8 x 6,5 x 6,5, 0,1 kg, Tate Modern Koleksiyonunda,	7
Görsel 4: Joseph Kosuth "Üç Sandalye" 1965, 91,5 x 61,1 cm. Yazılı Metin Panosu: 61 x 61,3 cm, Sandalye: 82 x 37,8 x 53 cm, Ahşap Sandalye, Fotoğrafı ve Tanımı, Modern Sanatlar Galerisi (Moma), New York	8
Görsel 5: Pablo Picasso, "Gitar", 1912, Tabaka Metal ve Tel, 77 x 33 x 19 cm, Museum of Modern Art (Moma), New York City	12
Görsel 6: Kurt Schwitters, "Merz Construction Noble Ladies" 1919, Asamblaj, 103 x 83,5 Los Angeles County Sanat Müzesi	13
Görsel 7: Kurt Schwitters, "Honnover Merzbau" ya da Merz Sütunu 1923 Civarı	14
Görsel 8: César Baldaccini, "Sarı Buick" (1962) 153 x 73 x 65 cm, Fransa - Paris	16
Görsel 9: Cesar Baldaccini: "Compression", 1966, 162 x 68,5 x 66 cm, Fransa- Paris	17
Görsel 10: George Braque, "Glas, Bottle, and Journal", 1912 Kağıt üzerine Kömür ve Suni Duvar Kağıdı, 62,9 x 45,7 cm, Los Angeles County Sanat Müzesi	19
Görsel 11: Georges Braque, "Keman ve Pipo" 1913, Karton Üzerine Guaş ve Kalem, Modern Sanat Müzesi, 74 x 106 cm, Paris	20
Görsel 12: Pablo Picasso, "Bufalo Maskesi", 19.yy. Başı, Ağaç, Bitki Lifleri, Boya ve Demir Bwa Halkı, 69,8 cm, Batı Sudan	21
Görsel 13: Pablo Picasso, "Gitarlı Natürmort", 1913, Sac ve Tel, Paris 77.5 x 35 x 19	22
Görsel 14: Pablo Gargallo, (Prophet) "Peygamber", 1933, Bronz döküm, 233 x 74 cm, Baltimore Sanat Müzesi	23
Görsel 15: David Smith, "Cubi VI", 1963, Çelik sac, 285 x 75 x 55,5 cm, İsrail Müzesi, Kudüs	25
Görsel 16: Marcel Duchamp, "Bisiklet Tekerleği" Ready-Made, 1913, Bisiklet Tekerleği ve Tabure, 129.5 x 63.5 x 41.9 cm, Pera Müzesi	26
Görsel 17: Marcel Duchamp "Fountain", (Çeşme), 1917	28
Görsel 18: Salvador Dali "Rainy Taksi", 1938, Hurda Araba ve İnsan Maketi, Dali Theatre Museum,	29
Görsel 19: Salvador Dali, "Rainy Taksi", 1938	30
Görsel 20: Hans Belmer, "Die puppe" (Bebek), 1934, Sargı Bezi ve Alçı, 47 x 71, Paris-Fransa	31
Görsel 21: İsmail Safa "Aslan Balığı" 2019, Atık Metaller: Çatal, Bıçak, Metal Çubuklar 90x75x16 Kaynak Yöntemiyle Yapılmıştır.	39
Görsel 22: İsmail Safa "Aslan Balığı", Detay, Boyada Çatlama Tekniği Kullanılarak, Su Görüntüsü Verilmiştir.	40
Görsel 23: İsmail Safa "At Başı Heykeli" 2019, Kilden At Başı Çalışması, "modelleme" Malzeme: Kil, 75 x 85 x 24 cm	40
Görsel 24: İsmail Safa "At Başı Hekeli", Detay, Alçı Kalıbı Alınmadan Önce Bölme İşlemi	41
Görsel 25: İsmail Safa, "At Başı Heykeli" (döküm kalıbı hazırlama)	42
Görsel 26: Görsel 25' den detay "At Başı Heykeli", (Alçının iyi karışması için vibrasyon yapma yöntemi)	42

Görsel 27: İsmail Safa, “At Başı Heykeli” (hazırlanan alçının, modelaja parmaklar ile atılması)	43
Görsel 28: İsmail Safa, “At Başı Heykeli” (kalıpların, modelajdan çıkarılması)	44
Görsel 29: İsmail Safa, “At Başı Heykeli” Kalıplar İçerisine Metal Parçaların Yerleştirilmesi	44
Görsel 30: İsmail Safa, “At Başı Heykeli” Kalıplar İçerisinden Çıkan Metallerin Birleştirilmesi	45
Görsel 31: İsmail Safa, “At Başı Heykeli” Heykelin Boyun Kismını Oluşturma Aşaması	46
Görsel 32: İsmail Safa, “At Başı Heykeli” At Başının Yeleğini Oluşturan Çivilerin, Çaprazlanıp Birbirinin İçerisinden Geçirilerek Kaynaklanması	46
Görsel 33: İsmail Safa, “At Başı Heykeli” Heykelin bitmiş hali	47
Görsel 34: İsmail Safa, “Üçlü Tors Serisi” 2019, Metal Atıklardan Yapılma 45 x 65 x 12 cm, Tors, Sırt ve Önden Görünüm Detay Çalışması	48
Görsel 35: İsmail Safa, “Kartal” 2019 Metal Saclardan Kartal Çalışması 56 x 112 x 45 cm	49
Görsel 36: İsmail Safa, “Kartal” 2019 Detay, 56 x 112 x 45 cm	50
Görsel 37: İsmail Safa, “İskelet”, 2019, Amortisör Yayları ve Değişik Araba Parçaları Kullanılmış, Kafa kısmı gerçek iskelettir. 70 x 102 x 46 cm	50
Görsel 38: İsmail Safa, “İskelet” Detay	51
Görsel 39: İsmail Safa “Kaplana Baş”, 2020, Metal Çubuklar ve Sac Parçaları, 37 x 45 x 26 cm	51
Görsel 40: İsmail Safa “Kirli Dünyanın Temiz Çocukları”, 2019, Dünya Üzerinde Oynayan Çocuklar, Metal Çalışma, 63 x 94 x 42 cm	52
Görsel 41: İsmail Safa, “Hint Horozu”, 2019, Malzeme: Metal Sac, 66 x 54 x 36 cm	53
Görsel 42: İsmail Safa, “İsimsiz”, 2021, Plastik Manken Üzerinde Metal Çalışma, 50 x 65 x 33 cm	54
Görsel 43: İsmail Safa, “Kılıç Balığı”, 2019, Sac Malzeme, 78 x 74 x 20 cm	54
Görsel 44: İsmail Safa, “Maske”, 2019, Granit Üzerine, Eritilmiş Bira Kutularından Yapılma, 38 x 76 x 12 cm	55

1. GİRİŞ

Bu tez çalışmasında ele alınan konu 20. Yüzyıl heykel sanatında hurda metalin hazır nesne bağlamında biçimsel özellikleri ve formu bozulmadan, heykel sanatına malzeme olma açısından incelenmiş, Dadaizmle başlayan hazır nesne kullanımı Marcel Duchamp'ın ready-made kavramıyla somutlaşarak yaygın kullanım haline gelmiştir.

Varoluşundan bu yana heykel sanatının, hayatın getirmiş olduğu zorluklar karşısında sanatçıların düşünsel ve biçimsel olarak sanat anlayışından etkilendiğini, bu etkilenmeden dolayı da sanatçıların eserlerinde çeşitli teknik ve malzemelerin farklı ifade tarzlarıyla heykele yansıdığını görürüz. Var olan sanat anlayışına karşı çıkan Dadaistler hazır nesne ile yapmış oldukları çalışmalarla sanata renk katarak zenginleştirmişlerdir. 1950 ve 1980 yılları arasındaki sanat akımları tez kapsamında incelenip sanatçıların teknik ve yöntemlerinden bahsedilerek, kişisel heykel çalışmaları örneklerle anlatılmıştır.

Hazır nesnenin ortaya çıkmasını sağlayan tarihsel süreç ve heykel sanatında malzeme olarak gündelik hazır nesnelerin sanat nesnesine dönüşümü ana hatlarıyla sanatçıların yapıtları üzerinden incelenerek ele alınmıştır. Sanat her zaman kendisine yeni ifade alanları bularak günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. Günlük kullandığımız hazır nesneleri, herhangi bir üretim yoluyla ortaya çıkaran yapısal özelliğine bağlı kalarak, biçimlerini bozmadan düzenlemeler ve yerleştirmeler gerçekleştirmek günümüz sanatçılarının yaygın olarak kullandıkları yeni sanatsal ifade biçimi olarak kabul görmektedir.

Bu araştırmada hazır nesne ve atık kullanımı ile ilgili yaklaşımlar incelenmiş, bu doğrultuda; atığa dönüşmüş hazır, hurda metal nesneler sanatsal tasarım ve üretimde kullanılan kalıplama ve kaynak yöntemiyle heykel üretim teknikleri kullanılarak yeniden değerlendirilmiştir.

2. NESNE KAVRAMININ TANIMI VE SANAT DÂHİLİNDEKİ İŞLEVSELLİĞİ

2.1. Nesne Kavramı

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde, “obje” ya da “şey” belli bir ağırlığı, hacmi ve rengi olan her türlü cansız varlık olarak tanımlanmaktadır. Yine aynı sözlük “obje” yi fizik terimlerine göre insanın dışında kalan, görülebilen, dokunulabilen, bir ağırlığı ve kütlesi olan her türlü özdeksel varlık olarak açıklamaktadır (Türk Dil Kurumu, [TDK], 2022).

2.2. Atık Nesne ve İşlevselliği

Çöp olarak bilinen, bir kenara atılmış, gözden çıkarılmış ve değersizleştirilmiş, bir değere sahip olmayan her şeye “atık nesne” diyebiliriz. Teknoloji sayesinde ‘atık’ yüklenmiş olunan ifade ile soyutlaştırılmaktadır. Özgün çalışmalar yapmak isteyen sanatçılar, atık nesnelerle çalışmalar yapmış, onları kullanılmış oldukları anlamlarından çıkarıp kendi yorumlarını ve sanatsal tarzlarını ekleyerek eserler meydana getirmişlerdir. Atık nesnenin işlevselliğine Dadacılar’ın hazır nesneleri sanat objelerine dönüştürmesini örnek olarak verebiliriz (Yüret, 2013: 46).

2.3. Buluntu Hazır Nesne Nedir?

Sanatsal üretim amacıyla kullanılan hazır nesne, birbirinden farklı, günlük yaşantımız içerisinde farklı işlevlere sahip, yoğrulmamış olan anlamına gelir. Hammaddesi geleneksel olanın dışında, geleneksel olan için ise, hazır nesne tanımını kullanabiliriz. Bisiklet tekerleği, sandalye, atılmış plastik şişeler, cıvatalar, dolap kapakları, gibi sanayi ürünü olan atık halde bulunan malzemeler buluntu hazır nesnedir. Doğal olandan farklıdır. Hazır nesne kullanımı Marcel Duchampla ilk olarak Dadaizm akımıyla başlamıştır. Bir anti sanat hareketi olan Dadaizm sanattan anlaşılanı tamamen yıkıp, geleneksel kalıplara sokulmuş sanat zihniyetine karşı bir anti sanat hareketidir. Sanat olarak bilineni yıkıp yerine anti sanatı getirmeyi planlayan Dadaistler sanat anlayışını ters yüz etmeyi başarmışlardır. Fransız sanatçı Marchel Duchamp akımın en ilginç kişilerindendir. Duchamp’ın ‘pisuar’ adlı eseri modernizmin en büyük sanatı olmuştur. Dadaistlere göre kurumsallaşmış bakış açısı ve estetik görüşe yer yoktur. Dada, yıkıcı ve parçalayıcı bir harekete hizmet eder. İlk hazır nesne çalışması olan ‘Bisiklet Tekerleği’ 1913 yılında Marcel Duchamp tarafından halka sunulup kabul görmüştür. Bu çalışma aynı zamanda, nesnenin sanat eseri olarak kabulünü ve kavramsal değerini ortaya koymaktadır.

2.4. Nesne ve Estetik Kavramı

Sanat yapıtı olarak nesne, özel duyularla oluşur. Sanatın niteliğini ortaya koyması doğal nesnelerden farkını gösterir. Doğada var olan, belirli süreçler içerisinde kendiliğinden oluşmuş dağlar, göller, falezler, mağaralar gibi oluşumlar güzel sayılsa da sanat eseri değildir. Sanatı doğal olandan ayıran asıl özellik, bir tasarım ya da kurmaca sonucunda ortaya çıkıp belirli bir estetik nesne üretmek, sanatçının yaratıcı gücünü yansıtmaktır (Bozkurt, 2004:15).

Estetik sözcüğü Yunanca duyum, 'algı' anlamına gelip, kökeni ise aisthesis sözcüğünden gelmektedir. Felsefede duygu ve algı olarak kullanılan estetik kelimesi ilk kez Alexander Baumgarten Aesthetica isimli yapıtında, duyum ya da algı anlamında bir terim olarak kullanmıştır. Algımızı uyarıp bizde hoşlanıtı hissi veren obje, estetik algısının eylemini oluşturur. Estetik sözcüğü genel anlamda güzel ve sanatsal olana karşılık gelmektedir. Sanatçı estetik objeyi oluşturmak için bilgisini kullanır. İnsanoğlu yaşadığı dünyada binlerce nesneyle her gün iç içe yaşamaktadır. Duyularımızla algıladığımız bu nesneleri üzerinde hiç düşünmeden geçer gideriz. Buradaki algılarımız estetik değeri olmayan algılardır. Ne zaman ki pratik algıda özne ve nesne ilişkisini kurmaya başlarsak o zaman bilinçli bir düşlem kurulup nesneye yönelip sanatsal olguyu başlatmış oluruz (Karayağmurlar, 1990: 36-37).

2.5. Heykel Aşamasında “Nesne”

Bilindiği üzere, belirlenmiş bir ağırlığı ve hacmi olan, değişik renklerdeki her türlü cansız varlıklara nesne denir. Asıl değineceğimiz sanat nesnesi, sanatın kendisidir. Uzayda yer kaplayan üç boyuta sahip bir nesnedir heykel. Diğer nesnelerden ayrılan tarafı yüklenmiş olan estetik değeridir. Bu nesneyi izleyenler duygu, düşünce ve hayale kapılırlar. Değişik zamanlarda toplumları inceleyecek olursak; sanatçı ve izleyici olarak değişik şekillerde karşımıza çıkar. Heykel açısından yirminci yüzyılı inceleyecek olursak, nesne büyük değişime uğramıştır. Bilim ve teknolojinin gelişmesi, birçok aydınlanma hareketi ve endüstri devrimi sonunda sanat kendisine yeni bir yol bulmuş, doğayı taklitten vazgeçip, klasik (geleneksel) anlayıştan uzaklaşmıştır. Sanatçı kendi tarz ve düşüncelerini, nesne ve özne arasındaki ilişkiyi, sosyolojik, ekonomik, dengeyi de göz önünde bulundurup, farklı oluşumlarla var olmayı başarmıştır.

2.6. Marcel Duchamp ve Ready-Made (Hazır Nesne)

Marcel Duchamp'ın Ready-Made olarak adlandırdığı, yani 'hazır nesne' kullanımı Duchamp'tan öncede vardı. Kolaj dediğimiz; düz bir yüzey üzerine fotoğraf veya kâğıt ya da bez parçası gibi nesnelerin yapıştırılması ve boya kullanılarak uygulanması sonucu elde edilen bu

tarz çalışmalarına, hazır nesne kullanımı açısından rastlamak mümkün olmuştur. Tarihte ilk hazır nesne kullanımının Picasso'nun 1912 yılında kâğıt üzerine, gazete kâğıtları kullanarak yaptığı kolaj çalışması olarak bilinir.

Marcel Duchamp 1914 yılından sonra geleneksel sanatın yetersizliğinden yakınlıkla, Absent Bardağı'yla başlayan Ready-Made anlayışını, 1917 yılında Mott Works firmasından satın aldığı pisuarı, bu tarihte düzenlenen sergiye göndermesiyle sürdürmüştür. Sergi düzenleme kurulunun dahi sahip çıkamadığı, sergileyemediği pisuar, Ready-Made de somutluk kazanmıştır. Marcel Duchamp'ın Ready-Made çalışmalarında sanatsal anlamda hem formel hem felsefi verilere rastlarız. Sanatın özüne bir başkaldırı olan Ready-Made sanatın kurumsallaşmasına karşı bir başkaldırıdır. Sanatçıları, izleyicileri, filozof ve eleştirmenleri, yıllar boyu sanatın anlamı üzerinde düşündürmeye zorlamıştır.

Sanatta hazır nesne (Ready-Made) kullanımının, Kübizmde, Picasso'nun 1912'de kâğıt üzerine gazete parçaları yapıştırarak yaptığı ilk kolaj çalışmasıyla başladığı söylenebilir. Kübistlere göre; resimde yanılama unsurunun yıkımı için o güne dek estetik değerler dışında ele alınan, dış dünyanın gerçek gereçlerinin yardımına gerek vardı. Bir sigara paketini boyamaktansa, sigara paketinin kendisini resme katmayı daha mantıklı buldular. Bir kâğıt kırptısından, en gelişmiş gerçek makine parçalarına kadar, her tür gerecin ve dış dünya nesnelerinin resme katılmasıyla oluşan kolajın bir tek amacı vardı; yanılamanın yerine gerçeği koymak. Picasso'nun, 1912'de gerçekleştirdiği "Gitar" adlı çalışması, hazır nesneden yararlanma denemelerinden birisidir. Picasso farklı nesneleri değişik kurgularda bir araya getirerek günlük kullanım nesnesi olmaktan çıkarıp sanat nesnesi haline getirmiştir.

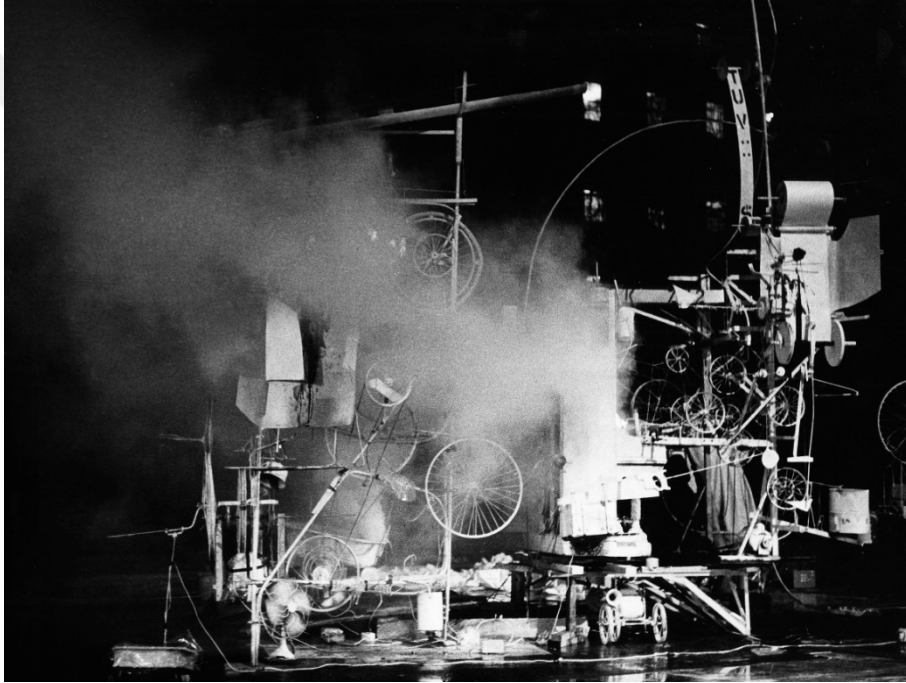
2.7. Yeni Gerçekçilik ve Hazır Nesne ile Olan İlişkileri

Yeni gerçekçilik sözcüğü Nouveau Realisme "gerçeğin algılanmasına yeni yaklaşımlar" 1960 yılında Arman, Raymond Hains, Daniel Spoerri, François Dufrene, Villegle ve Jean Tinguely gibi bir grup olarak doğmuştur. Oluşturulan bu grup pop sanat grubu gibi çağdaş dünyanın önemini kabul eder. Sonralarda bu grup sanatçılara Cesar, Nikide Saint-Phalle, Mimmo Rotella, Cihristo da dahil olmuş, ortak harekette birleşmişlerdir.

Dünyaya karşı çıkış, gelip geçiciliğin bilinci, teknolojiden yararlanma, yaşanan anı sahiplenme, günlük hayata şiirsel bakış gibi konular yeni gerçekçilerin başlıca konularıdır.

Jean Tinguely 1925 yılında İsviçre'nin Fribourg şehrinde doğdu. Ailesinin tek çocuğu olan Tinguely, Kurt Schwitters ve Marcel Duchamp gibi sanatçıların çalışmalarından etkilendi. Dada sanatından esinlenen sanatçı kendi kişiselleştirilmiş sanat estetiğini yaratarak 'Bauhaus Tasarım Okulu'nda' yeni vurgu oluşturdu. 1954 yılında ilk kişisel sergisini açan sanatçı Almanya da Otto Piene tarafından kurulan "Zero" adında bir grupla çalışmaya başladı. İkinci Dünya

Savaşından uzaklaşan bu grup, modern topluma hitaben sanat yapmaya başladı. Yaratıcılığını kullanan Tinquely oluşturduğu eserlerinde sanayileşen toplumun, kitlesel gerginliğini kullanıp yansıtmaya çalışmıştır. Kendisine sanat nesnesi olarak; hurda halde bulunan, parçalanmış, motor kısımları dışarıda olan bütün halde makineler seçmiştir. Jean Tinquely, çalışmalarında önce inşa ediyor daha sonra da bu sanat eserleri kendisini yok ediyordu. Sanatçı eserlerinde boya kutusundan bisiklet tekerleğine, küvetten adres yazma makinesine, piyano ve birçok atık nesne kullanmıştır. Jean Tinquely “New York’a Ağıt” adlı eseri Moma’nın bahçesinde kendisini yok eden kinetik bir heykeldir. Sanatçının nesneden sisteme geçişi vurgulayan bu çalışmasına sanatçı arkadaşları da parçalar eklemiştir. Sanatçı çalışmalarında “mekanik karmaşık” lığın estetiğini bizlere göstermeye çalışmıştır.

Görsel 1. Jean Tinquely, “New York’a Ağıt”, 1960, Çekiçler, Yangın söndürücüler, Bisiklet Tekerleği, küvet gibi nesneler, New York Modern Sanatlar Müzesi,

2.8. Kavramsal Sanat ve Hazır Nesne ilişkisi

Kavramsal sanat 18. yüzyılın ikinci yarısından 1960'lara kadar süren modernizmin etkisinde kalmış, yerleşik ve klasik sanat anlayışına karşı çıkmıştır. Bu karşı çıkışın temeline bakıldığında Dadacılar ve Dada'nın New York temsilcisi olan Duchamp'ın görülmesi mümkündür. Bu sanatçıları birbirine bağlayan ortak nokta ise malzeme yönünden geleneksele bağlı kalmamalarıdır. Akımın sanatçıları günlük kullanım nesneleri sık sık kullanılmıştır. Fotomontaj, Asamblaj, kolaj tekniği kullanımı oldukça yaygındır. Bu kullanılmış olan ürünler sanatsal bir ifade taşıdıkları için değil, sanatçıları tarafından alışıla gelene karşıtlıklarının ifadesi

olarak ortaya çıkmıştır. Meydana gelmiş olanın ardındaki şey nedir? Sorusunu düşündüren ve bu kavramla örtüşen, düşünce kavramsal sanat için belirleyici olmuştur. Sanatın özerkliğini sorgulama, hazır nesnenin doğuşu, kavramsal sanatta kendini göstermiş, Duchamp'ın obje temelli çalışmalarıyla başlayan bu çizgi, objeyi de yadsır hal almıştır. Bu aşamada kavramsal sanat için Duchamp geleneğinden uzaklaşmış ve kavramsal sanat ortaya çıkmıştır.

Kavramsal sanat çalışmasının ilk örneklerinden bahsedecek olursak, en erken çalışma Robert Rauschenberg'in "Silinmiş De Kooning Çizimi" isimli çalışmasıdır. Robert Rauschenberg, ismi bilindik bir sanatçının desen çalışmasını silmiş, bu "silme eylemi ve aşama süreci" sanatçının kendi yapıtını oluşturmuştur. Raushenberg, sokaktan topladığı nesnelerle çeşitli kolaj ve resimler yaratmıştır. Mukavvalardan oluşturduğu ve birtakım, serisi olan "Cardbird 2" örnek çalışma olarak gösterebilir.

Görsel 2. Robert Rauschenberg "Silinmiş De Kooning Çizimi" 1953, Etiketli ve Yıldızlı, Çerçeveseli Kâğıt Üzerine Çizim Ortamı İzleri, 64,1 x 55,2 x 1,3 cm, San Francisco Modern Sanat Müzesi, San Francisco

Duchamp ve döneminin etkisinde kalan eleştirel yaklaşımlarıyla dikkatleri üzerine çekmiş Pierro Manzoni, İtalyan asıllı kavramsal sanatı benimsemiş bir sanatçıdır. Artist's Shit adlı çalışması Duchamp'ın ironisinde aşan, klinik bir örnektir. Sanatçı Milano'da yaşadığı zamanlarda 90 adet sanatçı boku konservesi "imal etmiştir". Bu konserveleri birden doksana kadar numaralandırmış konservelerin üzerine de İtalyanca, İngilizce, Fransızca ve Almanca

olarak “İçindekiler: Sanatçı boku, 30 gr. Net. Mayıs 1961’de taze olarak üretilmiştir.” yazarak açıklamada bulunmuştur.

Görsel 3. Piero Manzoni “Sanatçının Boku” (Artist’s Shit), 1961 Karton kutu içinde kâğıt üzerine mürekkep, Metal Kutu, 4,8 x 6,5 x 6,5, 0,1 kg, Tate Modern Koleksiyonunda,

Sanatın pazarlanabilirliğini eleştiren Manzoni, içinde bulunduğu ideolojinin ifade tarzını kullanarak eleştirel bir duruş sergilemeye çalışmıştır. Manzoni sinizmin sıradan halini, olumsuz tavırla örneklemiş, özgün biçimde bu durumu var eden şartların değişeceğine inanarak, güncel sanatın da pazarlanacağını savunmuştur. Joseph Kosuth ve arkadaşlarının çalışmaları Fluks ve birçok örnek anlayış içinde sayılabilirken şunu da belirtmek lazım ki postmodernizm’den de çeşitlenerek hız alan sanat üretimi, özelinde durduğu nokta neye karşı olursa olsun, Duchamp’ın tarzını devam ettirmiştir (Dastarlı, 2007: 31-32).

2.9. Joseph Kosuth ve Kavram- Nesne İlişkisi

J. Kosuth, Atkinson, Baldwin, Bainbridge ve Hurrell kavramsal sanat akımının Art + Language Sanat + Dil gurubunun başlıca üyeleri olmakla birlikte 1966 yılından beri eş zamanlı çalışmalar yapmışlardır. Üç Sandalye adlı eserini 1965 yılında sergileyen Kosuth eserinde gerçek tabure, taburenin fotoğrafı ve tabure kelimesinin sözcükten alınan tanımı

bulunmaktadır. Sanatçının Lengüistik araştırması bu şekilde başlamış ve daha sonrasında sanat dilinin analizleriyle ilgilenmeye başlamıştır. Sanatçının su ile ilgili çalışmaları olmuş, Su yu bütün ayrıntılarıyla inceledikten sonra 1966 yılında “su” sözcüğünün anlamını açıklayan sözcüğün fotoğrafını çekmiş, böylelikle su ile ilgili fikrini, düşüncesini belirtmiştir. Bundan sonraki çalışmalarını soyut kavramlar üzerinde araştırmalar yaparak geçiren sanatçı, çalışmalarını 1966’ dan beri “düşünce olarak sanat düşüncesi” başlığı altında toplayarak çalışmalarının analitik karakterini göstermiştir. Sanatın doğası üzerine yaptığı bir anketi sanatçının son çalışmasıdır. Kosuth’a göre sanatsal öneri sanatın bir tanımlamasıdır. Kosuth’un tüm düşünceleri Art-Language gurubuyla uyum içerisindedir. Kendisini Antropolojik diye adlandırdığı bir bilime yönelten sanatçı, nesnelerin anlamını açıklayan “tanımı” büyük puntolar halinde pano hazırlayarak duvara asmış, kavram ile nesne arasındaki ayrımı izleyiciye göstermiştir. Dilin kullanılıp kavramın öne sürüldüğü bu sanatta, fikirler ön planda olsa da her türlü gelenekten uzak somut nesnelere başvurulmuştur. Kosuth’un diğer çalışmalarına bakacak olursak kavram öncülüğünde nesnenin tekrarlarını görürüz.

Görsel 4. Joseph Kosuth “Üç Sandalye” 1965, 91,5 x 61,1 cm. Yazılı Metin Panosu: 61 x 61.3 cm, Sandalye: 82 x 37,8 x 53 cm, Ahşap Sandalye, Fotoğrafi ve Tanımı, Modern Sanatlar Galerisi (Moma), New York

3. ATIK NEDİR?

Genel anlamda ifade edecek olursak bir kenara atılıp göz ardı edilmiş, çöp olarak bilinen, ıskarta olmuş, herhangi bir değeri olmayan her şey “atık nesne” olarak açıklanabilir. Atık teknolojinin üretimi sonucunda biçimine yüklenmiş ifade tarzı olarak soyut forma dönüşmektedir. Yeni ve benzersiz eserler üretmek isteyen sanatçılar onları eserlerinde malzeme olarak kullanıp onlara yeni anlamlar yükleyip sanat eserlerine dönüştürmüşlerdir (Yüret, 2013: 46).

3.1. Atık Türleri

Üç ana başlık altında toplanan atıklar katı, sıvı ve gaz olarak üçe ayrılırlar. 26927 sayılı ve 05.07.2008 tarihli resmi gazetede yayınlanan Atık Yönetmeliğine göre; kullanılma süresi dolmuş ve yaşadığımız ortamdan uzaklaştırılması gereken katı maddeler olarak açıklanmış ve aynı yönetmeliğe göre, aşağıdaki biçimde sınıflandırılmıştır.

- Standart dışı ürünler,
- Son kullanım tarihi geçmiş olan ürünler,
- Dökülmüş, niteliği bozulmuş ya da yanlış kullanıma maruz kalmış olan maddeler,
- Aktiviteler sonucu konta mine (bir hastalık, mikrop bulaşmış kişi veya nesne) olmuş ya da kirlenmiş maddeler,
- Kullanılmayan kısımlar
- Yararlı performans gösteremeyen maddeler,
- Endüstriyel işlem kalıntıları
- Kirliliğin önlenmesi işlemlerinden kaynaklanan kalıntılar,
- Makine/yüzey işlemleri kalıntıları,
- Hammadde çıkarılması ve işlenmesinden kaynaklanan kalıntılar,
- Kullanımı yasaklanmış ürün, materyal ve maddeler.
- Sahibi tarafından artık kullanılmayan ürünler (Ağatekin, 2012: 4-5).

3.2. Atık Kavramı

Genellikle organize sanayi bölgelerinde, her türlü endüstriyel işlem sonucu oluşan atıklara endüstriyel atık denir. Katı atıklara örnek verecek olursak: tesis ve atölyelerden, elektrik santrallerinden, rafinerilerden atılan katı parçalar, tane veya levha şeklinde plastikler, ambalaj atıkları, tekstil parçaları, metal veya tahta talaşı gibi katı atıklar endüstriyel atıklar

olarak tanımlanmaktadır. Endüstriyel katı atıklar en önemli sorunlardan birisidir. Gelişen sanayileşme ve teknolojinin sonucunda büyük sorun teşkil ederler. Bu katı türlerinden birçoğu çevreye çok büyük zarar verir. Bu katı atıkların çoğunu endüstriyel kuruluşların kendisi, belediyeler veya özel temizlik şirketleri toplar (Ağdağ, O.N. Kırımhan, 1999: 47-48).

Dünya var olduğundan bu yana gelişim ve değişim içerisinde. Sanayileşmenin etkisiyle kentlerde yaşayan insanlar evrensel kaynakları bilinç dışı kullanarak hızlı bir tüketime girmiş ve bunun neticesinde atık maddeler oluşmuştur. Dünya üzerindeki tüm canlıları etkileyen bu atık maddeler geri dönüşüm yoluyla tekrar enerji kaynağına dönüştürülüp hayatımızda önemli yer edinmiştir. Hızlı kentleşme ve teknolojik gelişmeler insanın çevre üzerindeki baskısını hızla artırmakta, doğal kaynak kullanımı giderek artmaktadır.

Bir nesnenin atık olarak değerlendirilmesine, kullanım işlevini yitirip yitirmediğine ancak sahibi karar verebilir. Nesnenin işlevini yitirdiği kanısına varan sahip, işlevini yitiren nesneyi atık olarak değerlendirir. Atık nesne bir sınıflandırma olarak kullanılabilir.

Atık nesne bazında bir ayırım, sanat eseri üretiminde kullanılan malzemelerin türlerine ait bilgiyi içermektedir. Atık nesne Endüstri Çağı ve sonraki dönemde görülmüştür. Nesne üretimi modern üretim biçimleriyle ortaya çıkmış, tüketime dayalı bir yaşam süren insanoğlu 'kullan at' tarzında bir yaşam biçimi benimsenmiştir. Kullanım amacını yitiren nesne bu saatten sonra atık nesne olmuştur. Atık nesne insanın içinde bulunduğu zamana ait izler barındırır. Toplum yaşantısının tarzını niteliğini gösteren bir ayna gibidir. Atık nesne 1900'lü yıllardan sonra sanatta malzeme kullanımı konusunda özgürleşmesiyle birçok sanatçının dikkatini çekmiştir.

3.3. Sanat Nesnesi Olarak Atık

Gündelik tecrübe ve deneyimlerle sanat insanlara vazgeçilmez bir hayat sunar. Sanat ile karmaşık duygular içerisine giren insanoğlu, yaşantısını sanatın süzgecinden geçirip yorumlayıp, tekrar doğaya sunar. Sunulan bu eser somut gerçekçiliğe dönüşmesinin ardından biçim ve öz olarak ikiye ayrılır. Biçim sanatın ilkelerine uyarak belirli kurallar çerçevesinde somut bir hale gelmesini ifade ederken, öz sanat yapıtının düşünsel yapısını oluşturur. Sanatçı eserde biçimsel özelliğe malzeme yardımıyla ulaşır. Eseri biçimlendirmek için malzeme temeldir (Heidegger, 2011: 21).

Gerçek anlamda 'Atık Madde'nin sanatta kullanımı Dada Akımı ile başlamıştır. Kâğıt ve sigara paketlerini kullanan Georges Buruque ve Picasso'nun bu nesneleri kolajlarında kullanımı kübist dönem içerisinde olmuştur. Buruque'nin çalışmalarında kâğıt ve formu arasındaki ilişki daha belirgindir. Picasso'nun 'eğilmiş bir kaşık' çalışması 1910-1925 yılları arasında bronz bir kütlüye yapıştırılmış kaşıktan oluşur. Bu çalışma Picasso'nun ilk üç boyutlu çalışması olmakla

birlikte 'saf form'a bir tepki olarak doğduğu bilinir. Picasso'nun 1913 yılında yapmış olduğu 'Mandolin' adlı eseri, atık maddelerden yapmış olduğu bir çalışmadır. 1925 yılından sonra Picasso tekrardan, çöpten topladığı vidalar, cıvatalar, tava sapları ve daha birçok metal parçalarla eserlerinde matematiksel verilere dayanarak çalışmalar yapmıştır (Read, 1964: 69). Birinci Dünya Savaşının başlamasıyla genel olarak tüm sanat dallarında bir duraksama olmuştur. Bu duraksama Birinci Dünya Savaşına tepki olarak çıkan Dada akımıyla tekrardan canlanacaktır.

Bu dönem içerisinde Picasso rölyef çalışmalarda yapmıştır. Mandolin adlı çalışması en çok bilinen eseridir.

3.4. Atık Nesne ve Manipülasyon

Sanat bulunduğu çağın aynasıdır. Öğrenme, öğretme sanatsal estetik ve güzellik gibi kavramlar modern dönemde üretim için yeterli gelmemiştir. Üretimin artışı geleneksel sanat anlayışını geride bırakmıştır. Modernizm'in ciddiyetini alaycı bir yaklaşımla ele alan Marcel Duchamp, sanayileşmenin sunduğu zenginlikle yeni bir sanat anlayışının öncüsü olmuştur.

Doğayı ve nesneleri gözlemleyerek sanat eserine dahil etme fikri, sanatı gerçekçi kılıp zenginleştirmiştir. I. Dünya Savaşı sonrası Dadacılar için, sanata devam etmek neredeyse imkânsızdı. Maddi ve manevi bir çöküntü içindeydiler. Diğer tüm sanat dalları kuralcı ve disipline bağlı bir çalışma pratiğinin içerisindeyken Dadacılar bu çalışma prensibinin dışında kalmışlardır. Dadacılar, kavramsal eğilimlerin önünü açarak her gün gördüğümüz endüstriyel sanayi ürünlerini sanata dahil ederek sanatçının gözünden farklı bir bakış açısı elde etmiştir.

Bu tanımdan hareketle, sanatsal çalışmalarda kullanılan nesneler plastik biçimlendirmeye uygun, çoğalabilen, yeniden üretilebilen, bir ifade aracına dönüşebilen, sanatsal kurguya olanak tanıyan teknoloji ürünü objelerdir.

3.5. Tarihte Sanat Objesi Olarak İlk Atık Nesne Kullanımı

Tarihte atık malzemenin sanatsal çalışmada ilk olarak kullanılması kolaj tekniği ile modern dönemde karşımıza çıkar. Picasso ve Braque'ın eserlerinde atık nesne çalışmaları görülmekte olup bu çalışmalara örnek verecek olursak: Picasso "Bambu Sandalyeli Natürmort" adlı resminde kendi yaşam felsefesini gerçekleştirmek için nesneleri doğrudan kullanmıştır. Peter Bürger'in dediği gibi burada resmin yüzeyine yapıştırdığı hazır nesneler gerçeklik fragmanı olarak ele alınmıştır (Yılmaz, 2015: 185-197).

Görsel 5. Pablo Picasso, “Gitar”, 1912, Tabaka Metal ve Tel, 77 x 33 x 19 cm, Museum of Modern Art (Moma), New York City

Atık nesne 20. yüzyılın başından günümüze kadar sanat alanında çeşitli yorum ve teknikler kullanılarak, bir alternatif ifade biçimi olarak günümüze kadar gelmiştir. Endüstri Devrimiyle dünya politik, ekonomik ve siyasi yönden gelişmiş, politik ve kültürel alanlarda olduğu gibi sanat alanında da hızla değişmiştir. Bu değişimle birlikte, yaşananlara en çok tepki veren Avrupalı sanatçılar, bir arayış içerisine girmişlerdir. Özgün olanı yeni olanda, yeni olanı da özgün olanda aramaya çalışan dönemin sanatçıları, bu arayışlar içerisinde kullanmış oldukları yeni malzemeler ve teknik ve yöntemlerle bütün olanaklarını sınır tanımaksızın denemişlerdir (Ağatekin, 2012: 12-13). Büyük uğraş sonucunda atılmış malzemeler sanat eserine dönüşerek ikinci bir şans bulmuştur.

Bu dönem içerisinde Picasso’nun atölyesini ziyaret eden Vladimir Tatlin Picasso’nun eserlerinden esinlenerek atık malzemelerle rölyef çalışmalar yapmıştır. Gizemli ve esprili bir yorumlamayla üretilen metal parçalar, tava sapları, vidalar, elekler, cıvata ve zemberekler konstrüksiyon içinde yer almaya başlasa da Picasso’nun eserleri orijinal geçmişlerinden izler taşıyıp, gerçeği sorgulamıştır ve bu akımla alakası yoktur. Picasso’nun eserleri ölçülüp biçilip matematiksel hesaplara dayandırılmıştır (Read, 1964: 69). 1914 yılında Birinci Dünya

Savaşı'nın başlamasıyla sanat üretiminde duraksama görülse de 1916 yılında ortaya çıkmaya başlayan dada hareketiyle atık madde tekrar gündem konusu olmuştur.

Dada akımı I. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri nedeniyle dünyanın birçok yerinde, sanat merkezlerinde savaşa, sanata ve ekonomik düzene başkaldırı olarak ortaya çıkmıştır. Dadacılara göre amaç sadece sosyo politik düzen değil, sanatta ele alınarak var olan bütün ikiyüzlülüğü ortaya dökmektir. Bunu yaparken de ilkel ve irrasyonel yöntemler kullanılmış, anarşik öğeler kullanılarak, düzen değiştirilmek istenmiştir. Bu olay Dadaistler tarafından, şoktan sonra esere yoğunlaşma olarak görülür. Buradaki amaç şok etkisini en üst seviyeye çıkarıp toplumu değişime yönlendirmektir (Dellaloğlu, 1995: 63).

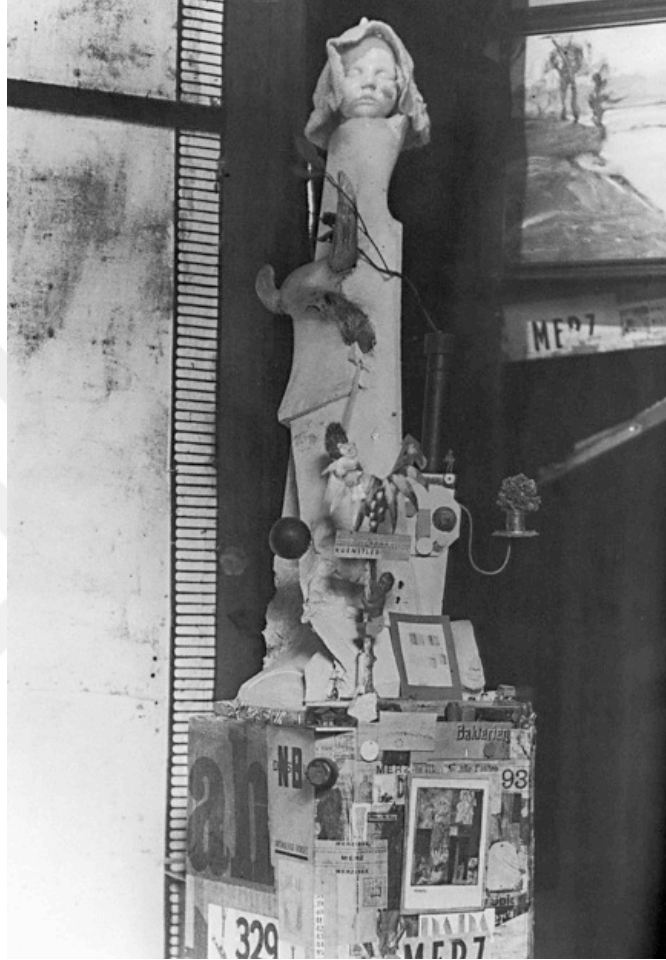
Kullanılmış malzemelerden Asamblaj çalışması yapan Raul Hausmann'ın Mekanik kafa: çağımızın ruhu (1919-1920) adlı çalışması atık malzemelerden yapılmıştır. Kurt Schwitters'in Merz Construction (1921) adlı çalışması anti-art bir sanattır, tamamen hurdalardan yapılmıştır.

Görsel 6. Kurt Schwitters, “**Merz Construction Noble Ladies**” 1919, Asamblaj, 103 x 83,5 Los Angeles County Sanat Müzesi

Bu eserdeki amaç başyapıt yaratmak değildir. Amaç Dadaistlerin Kurt Schiwitters'i estetikçi ve fazla burjuva görmelerine tepkidir. Yaşamın rastlantılardan ibaret olduğunu

düşünen Schwitters, sanatın yaşam gibi doğup büyüyen ve yok olan yaşam atılımının bir geçiciliği olduğunu düşünür (Germaner, 1997:13). Sanatçının Merzbau adlı olağan dışı yapıtı 1920 yılında Hannover'deki evinde yapılmaya başlanmıştır. Kullanılan malzemeler: Çöp ve alçı birikintisidir. O dönemdeki arkadaşlarına ithafen yapılmıştır.

Görsel 7. Kurt Schwitters, “**Hannover Merzbau**” ya da Merz Sütunu 1923 Civarı

Aynı çalışma 1934'te evinin ikinci katına kadar ulaşmıştır. Ne yazık ki savaş sırasında bombalar sonucunda imha edilmiştir.

Uzun süre devam eden dada hareketi Amerikalı ressam Robert Motherwell'in The Dada Painters and Poets adlı kitabını 1951 yılında çıkarmasından sonra dönemin sanatçılarının absürt yayıncılardan etkilenip Neo-Dada, Performace Art gibi yeni akımları benimsemişlerdir. Dadanın en büyük mirası özgürlükçü davranışı ve alaycı yaklaşımı olmuştur.

Hans Richter'e göre dada hareketi birçok akıma öncülük etmiş, birçok sanatçıya da yol göstermiştir. Sürrealizm ise dada akımından sonra gelen (1924-1947), sosyo-politik yapıda Freudiyen düşünce yapısına sahip Marksizm'in en revaçta olduğu bir dönemde ortaya çıkmıştır.

Sürrealist sanatçı Max Ernst'in bir rölyef çalışması olan Fniit Ofa Long Experiance, 1919 yılında yapmış olduğu eseri dada tarzı işlerden olup Kurt Schwitters ile aynı dönemde yapılmıştır. Bir çeşit plastik mecü' olarak tanımlayabileceğimiz bu eserler, atık nesnelerin anlamlı hale dönüştürülmesi sonucu meydana gelmiştir. Dada akımı ile sürrealizm akımı sanatçıların eserlerinde de benzer çalışmalar olmasından dolayı, dada ile sürrealizm arasında bir devamlılık olduğu söylenebilir.

3.6. 1950-1980 Yılları Arası

1945'in Ağustos ayında Japonya'ya atılan atom bombası birçok insanın ölümüne ve yaralanıp sakat kalmasına sebep olmuştur. İkinci Dünya Savaşı ve ardından gelen ülkeler arası soğuk savaşlar ve birbirine üstünlük sağlamak amacıyla yapılan teknolojik atılımlar, 1950'li yıllarda Batı sanatının içinde bulunduğu hali gözler önüne sermektedir. Sanatçıların sanata bakış açısının değişmesinde her ne kadar başka faktörlerde etkili olsa da 1950 ve 1980 arası geçen sürede sanat akışını tarihteki bu gelişmeler belirlemiştir. Amerika'da savaşın sona ermesinden sonra, popüler kültüre yönlendirilen orta sınıfın, peşi sıra gelen akımlar içerisinde atık nesne kullanımına yönlendirilmesi Neo-Dada akımı sayesinde olmuştur.

New York'ta 1950 ve 1960 yılları arasında ikamet eden Dadaizm'e meraklı olan bir grup sanatçı, mix materyal kullanıp işlerine espri de ekleyerek, akımın öncü sanatçılarından Jasper Johns, Larry Rivers, Robert Rauschenberg, Cleas Oldenburg gibi sanatçılar için non-art malzemeleri sanat içerisinde barındırabilen popüler kültürü yadsımayan özellikte olmalıdır. Bu akımın sanatçıları Schwitters ve Duchamp işlerinden ve Picasso'nun eserlerinden etkilenmişlerdir. Günlük kullanım malzemelerinin sanatta her şeye uydurulması bunlara ilham vermiştir.

New York sanat camiası için bir skandal olan 'Bed', eski bir yorgan, diş macunu, oje ve boyadan oluşuyordu. Rauschenberg 1954 yılında bütün çalışmalarını 'Combine' adlı bir kavramın altında birleştireceğini açıkladı. 'Combines' Rauschenberg'in en ünlü işlerinden olduğu bilinse de sanatçının günlük kullanım nesnelerinden yaptığı bu çalışmalarını Duchamp'ın çalışmalarından ve Soyut Ekspresyonist boyama tekniklerinden etkilenerek yaptığı görülür.

Ed Kienholz, George Herms, Bruce Conner gibi California merkezli bazı sanatçılar 1950'lerin sonuna doğru "Funk" (Kötü Kokan) adında bir akıma üye oldular. Bu sanat akımında atık malzeme olarak çöp kullanılıyordu. Kienholz'un ifade ettiği şekilde tanımlarsak "insan tecrübelerinin artıklarını". Sanatçıların değindiği konular, hastalık, yaşlanma, ölüm korkusu, savaş vb. konular üzerinde duruyordu. Sanat, dünyadan ayrı ve yahut dünyanın fani işlerinden uzaklaşma aracı değildi. Sanat dünya ile bir bütündü, dünyada olması gereken şeydi. Conner'in assemblaj çalışmalarında kullandığı eski mobilyalar, kullanılmış giysiler, kırık biblolar adeta

kayıp yaşamları hayata döndürmek gibiydi. Açığa kavuşmamış cinayet olayları, idam hikayeleri, kürtaj gibi konular, 20 yy. sonunda İngiliz asıllı Damien Hirst, Sarah Lucas, Dinos Chapman gibi sanatçılara kaynak konusunda ilham verdi.

Yeni Realizm akımı da bu dönemlerde ortaya çıkmıştır. Bu akım Neo- Dada'ya daha yakındı. Amerikan Neo-Dada'istlerle beraber sergi açtılar. Diğer akımların savaş sonrası değişip sosyallikten uzaklaştığını düşünerek, modernizm akımlarına karşı işler çıkardılar.

Arman ve Frances Cesar gibi Yeni Gerçekçi akımı üyelerinden farklı olarak eserlerinin hammaddelerinde atık madde kullandılar. Bu maddeleri kullanmalarındaki amaç dönemin sosyal sorunlarına doğrudan ulaşabiliyor olmalarıydı. Cesar'ın bir eserinde sıkıştırılan hurda arabaları presleyerek küp haline getirdiği görülür.

Görsel 8. César Baldaccini, "Sarı Buick" (1962) 153 x 73 x 65 cm, Fransa - Paris

Cesar Baldaccini 1961 yılından sonra hurda dan yaptığı eserlerini, önceden tecrübe edindiği sonuçlara göre çıkarmıştır. Preslediği arabalarda farklı renkte parçalar kullanmıştır. Sarı Buick bu eserlerinden birisidir.

Görsel 9. Cesar Baldaccini: “**Compression**”, 1966, 162 x 68,5 x 66 cm, Fransa- Paris

Pop Art sanatı bir patlama gibi kendisini Amerika ve İngiltere’de göstermiş, günlük kullanılan nesnelerini eserlerinde malzeme olarak kullanmıştır. Konusu gereği reklam fast-food ve günlük yaşamı gözler önüne serip konu edinen bu akım için materyal seçmek zor olmamıştır. Bu akımı temsil eden sanatçılar: Andy Warhol, Potur Blake, Richard Hamilton, Robert Rauschenberg, Jasper Johns, Roy Lichtenstein ve Edward Kienholz’dır.

Fluxus akımı da yüzyıl sonlarına doğru, atık nesne kullanma sanatında kendisini göstermiş önemli bir akım sayılır. Sanatın kendi içerisinde deneyim sahibi olabileceğine inanan bu akım savunucuları, farklı milletten birçok sanatçının bir araya gelerek birçok ortak iş çıkarmalarını sağlamıştır. Hayatı ve sanatı birleştirici eserler meydana getirmek, aynı düşüncede birleşmek ve aynı zamanda demokratik bir yapıya sahip olmak akımın amacıdır. Akımın sanatçılarından esin kaynağı sanatçısı, Dada sanatçılarından John Cage olmuştur.

Amerika ve Avrupa’da 1960 yılından sonra özellikle Amerika’nın Vietnam’ı işgalinden sonra, mevcut düzeni protesto amacıyla gençler arasında bir takım toplumsal hareketler başladı. (Yoksul Sanat, Arazi Sanatı, Performans Sanatı) gibi akımlar etkisini gösterdi. Genç kitle

kendilerini bu başkaldırı hareketine destek vermede sorumlu gördü. İtalya’da kendisini gösteren Arte Povera (Yoksul Sanat) akımı içerisinde sıradan non-art nesnelerin (kumaş, taş, neon, toprak, plastik, çelik, sebze ve canlı hayvan) gibi kullanımıyla yapılan şatafatlı enstalasyon çalışmaları abartılarak duygulara hitap edilmeye çalışılmıştır. Bir İtalyan seslenişi olan Arte Povera sanatın kurallarına karşı gelmiş, materyal çalışmalarını genişleterek sanatın toplumdaki yerini ve doğasını sorgulamıştır.

3.7. 1980 Sonrası

1973 ve 1974 yılları Avrupa’da ve Amerika’da oluşan zenginliğin dönüm noktası olmuş İsrail – Arap gerginliği yüksek petrol fiyatının çöküşünü getirmiştir. Bu dönemde Avan-garde yaklaşımlar son bulmuştur. Sanat çalışmalarında bundan sonra kültür rol oynamaya başlamış, Amerika’da değişen siyasi yapıdan sonra ‘bireysel girişimcilik’e yönelinmiştir.

Eleştirmen Fredric Jameson tv ve diğer medya araçlarının artık gerçek yapıtların yerini almaya başladığını belirterek sanatın artık ticari şirketler tarafından finanse edildiğinin söylemiştir. Bu saatten sonra sanat ve reklam karşılıklı dayanışma içerisinde. Ticari yol göstericiye dönen avant-gardizm kökleri gevşeyip, cinsiyet ve kimlik sanatçılar için ana mesele olmuştur (Hopkins, 2000: 199).

1990 yıllarının başında İngiltere’de bir grup, Thatcherizm’in ‘kişisel girişimci’ yapısından yararlanıp (Young British Artists) grubunu kurmuşlardır. Dünyada ses getirmeyi başaran bu sanatçılar, İngiliz sanatının yeniden doğuşu olarak adlandırılrsa da Fluxus veya Arte – Povera’nın aynısını görmek mümkündür. Sarah Lucas’ın Au Natural (1994) isimli çalışması bir yatak üzerinde erkek ve kadının genital organlarının meyveler ve eski bir kovayla canlandırılmasıdır. Lucas’ın bu feminist çalışmasının sanat olup olmadığını sorgulamamıza sebep olmuştur. Kökeni Kızılderililere dayanan Jimmie Durham, Beyaz Amerikalıların Kızılderilileri reddetmelerini esprili yollarla sanatına yansıtmıştır. Atık madde kullanımındaki amacı primitive/ilkel yapısı ile kavramsallığı birleştirmiştir. Bazı eserlerinde kimlik sorgulamaları yapmış, Batı’ya ait olduğunu düşündüğü malzemelerle (araba jantı, Amerikan bayrağı, direksiyon, vs.) Kızılderililerin dinsel törenlerde kullandığı kolye, takı ve tilkikuyruğu gibi malzemeleri belirtmiştir.

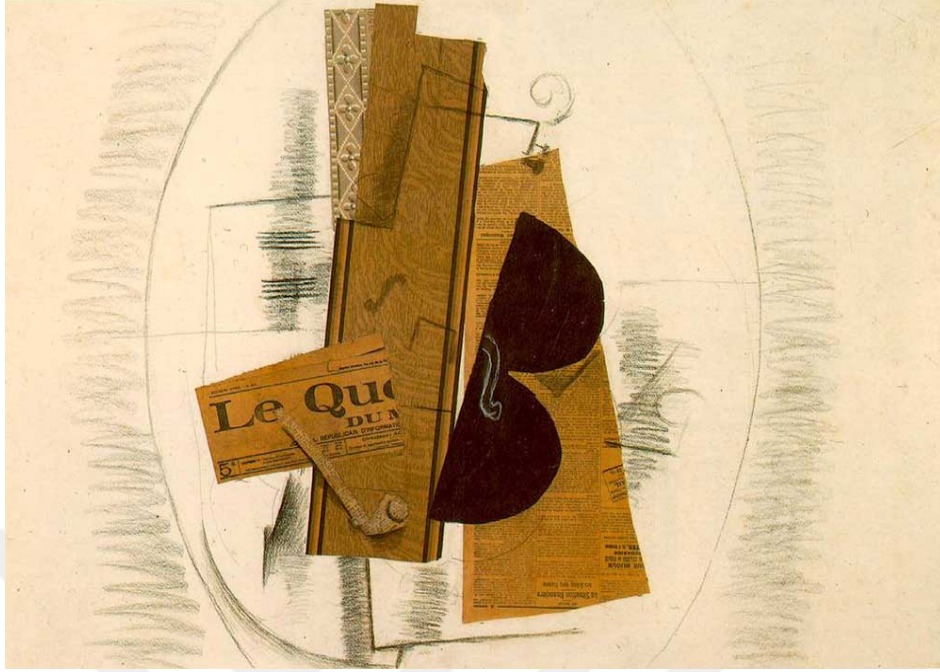
4. ENDÜSTRİ ÜRÜNÜ HAZIR NESNE KULLANAN SANATÇILAR VE SANAT AKIMLARI

Endüstriyel ürünlerin malzeme olarak resim yüzeyine ilk olarak girmesi 1912 yılında Georges Braque'ın temizlik malzemeleri satan bir dükkândan satın aldığı ahşap benzeri duvar kağıtlarının üzerine kömür kalemle resim çizmesiyle başlar. Daha sonra yapıştırma kağıtlarını kullanan Georges Braque önce bu kağıtları desenlerine daha sonra da tablolarına yerleştirmiştir. Çalışmalarında kübist etkiler görülen Braque'ın işlerinde kum ile karıştırılmış boyalar, damarlı ağaç dokusu ve kağıtları görmek mümkündür. Braque, keskinlik duygusunu resimlerinde verebilmek için resimlerine farklı malzemeler yapıştırmıştır. Braque ve Picassonun bu tarz çalışmalarındaki amacı resimlerinde farklı malzemeler kullanarak daha okunaklı hale getirmek ve yeni bir tarz oluşturmaktır.

Görsel 10. George Braque, “Glas, Bottle, and Journal”, 1912 Kağıt üzerine Kömür ve Suni Duvar Kağıdı, 62,9 x 45,7 cm, Los Angeles County Sanat Müzesi

Braque, boşlukta kompozisyonları kurarak duygularla biçime önem vermektedir. Resimlerinde dokunmayı seven Braque eserlerinde kullandığı malzemeler içerisinde yağlı boyaya kum katmıştır.

Görsel 11. Georges Braque, “**Keman ve Pipo**” 1913, Karton Üzerine Guaş ve Kalem, Modern Sanat Müzesi, 74 x 106 cm, Paris

4.1. Picasso

Gerçek adı Pablo Ruiz Picasso olan 1881 yılında İspanya'nın Endülüs bölgesinde Malaga'da dünyaya gelen sanatçının, babası resim öğretmeni Ruiz Picasso, annesi ise İtalyan asıllı eski bir kuyumcu ailesinden Maria Picasso'dur (Güvenli, 1964: 196).

20. yüzyılın en renkli ve tartışmalı sanatçısı Picasso'nun fiyat rekorları kıran tabloları Guinness Rekorlar Kitabı'nda yerini korumaktadır. Resim, heykel, mimari, seramik, sahne dekoru gibi birçok sanat dalında eserler üreten sanatçının çalışmaları tüm dünyada büyük ilgi görmüştür. Eserleri dünyanın en ünlü sanat müzelerinde sergilenmektedir.

Heykel tarihi Brancusi ile bir dönüşüm geçirmiş, Picasso ile de bu dönüşüm doruklara ulaşmıştır. Brancusi soyuta yaklaşan çalışmalarının yalınlaştığı görülse de heykel geleneksel malzemeden vazgeçmez. Kimsenin aklına gelmeyen hazır ve buluntu nesneleri eserlerinde ilk kez kullanarak eserler meydana getiren sanatçı da Picasso'dur. Picasso genellikle Afrika sanatından esinlendiği için eserlerinde maskeler kullanmıştır.

Görsel 12. Pablo Picasso, **"Bufalo Maskesi"**, 19.yy. Baş, Ağaç, Bitki Lifleri, Boya ve Demir Bwa Halkı, 69,8 cm, Batı Sudan

Sakin, mütevazı ve samimi bir görünüşe sahip konstrüksiyonları 1912-1914 yılları arasında heykel sanatında büyük dönüşümler yaratmıştır. Malzemeyi doğrudan kullanarak kolaj çalışmaları yapmış, günlük hayatta kullanılan malzemelerle natürmort çalışmalar yapılmıştır. Heykelerde resimdeki gibi canlı ve enerjik etki yoktur. Bu çalışmaların öncüsü olan Brancusi kâğıt Konstrüksiyon denemeleri yapsa da daha ileriye gitmeyi başaramamıştır.

Resimlerinde hiçbir kurala bağlı kalmayan Picasso'ya göre kompozisyonlarda ki karmaşa, birbiriyle karışık üst üste binen renkler, stilize edilmiş biçimler sanatın özünü oluşturmaktadır.

Plastik sanatlarda birçok teknik deneyen sanatçı için desen çalışmalarında mutlaka konu ve figürler olmuştur. Cezanne'nin sanatından etkilenen Picasso'nun konularında sıkça kadın figürlerine rastlarız. Çıplak kadın figürleri sanatçının sık kullandığı formlar arasında yer almaktadır. Endüstri devriminden sonra ekonomik ve politik olarak değişen dünya da 20. yüzyıldan günümüze kadar 'atık' malzeme alternatif bir ifade aracı olarak sanat alanında kendini göstermiştir. Endüstriyel ürünlerin bir anda resim yüzeyine girip sanat nesnesi olarak kullanılması 1912 yılında Georges Braque'nin temizlik malzemesi satılan bir dükkândan ahşap

benzeri duvar kâğıtlarını alıp kömür kalemle resimler çizmesiyle başlamıştır (Ağatekin, E. 2012: 14).

Görsel 13. Pablo Picasso, “Gitarlı Natürmort”, 1913, Sac ve Tel, Paris 77.5 x 35 x 19

Ahşap, kolaj ve heykeli başarılı bir şekilde eserlerinde birleştirmeyi başaran Picasso konstrüksiyonlarda duvara bağımlılığı yıkmış, dönemin heykeltıraşları olan Archipenko ve Boccioni gibi yenilikçi heykeltıraşlar tarafından da bu davranışı desteklenmiştir.

Her dönemde sanatçılar, yapmış olduğu sanatın ruhunu kendilerine göre çözmeye çalışmışlardır. Kübizm, yeni etkiler yaratma ve bütün dünyayı betimleme yolunda bir girişim olmuştur. Picasso farklı yöntemler kullanmayı seven bir sanatçıdır. Onu kendi yöntemlerine iten bulunduğu çağa ait oluşudur. Picassoya göre kübizm, diğer pentür okullarından farklı değildir. Kübizm de diğer akımlar gibi aynı kaynaktan beslenir.

Picasso ve kübist sanatçılar sanatta bilindik malzemelerin haricinde malzemeler kullanmış, bir nesneyi yapmaktansa onu olduğu gibi kolaj yöntemiyle resme dahil etmişlerdir (Adalı, 1996: 68). ABD’ de yaygınlaşan asamblaj tekniğinin kökeni, Picasso’nun üç boyutluluğu sorguladığı kolaj çalışmaları sayesinde olmuştur. Birçok sanatçı Picasso’yu örnek alarak atık malzemeden çalışmalar yapmıştır. Kübizm öncesi sanat anlayışında anlatımlar doğayı tekrarlamaktan öteye gitmezken kübizmle birlikte, doğayı duygusallıktan uzaklaştırıp biçimsel

bir varlık sağlanmaya çalışılmıştır. Picasso ve Braque 1910 yılından itibaren “Antik Kübizm” ile kübizmi farklı bir boyuta taşımış, dünyayı özetlemeye çalışan bu akımla objeleri parçalara ayırmışlardır.

4.2. Pablo Garallo

İspanyol heykeltıraş sanatçı (1881-1934) demirle çalışan ilk sanatçıdır. Paris’te bulunan kendi atölyesinde çalışan sanatçı, Picasso’nun da metalle tanışmasını sağlamıştır. Sanatçı Barcelona’da aldığı burs sayesinde heykel ve resim çalışmalarına devam etti. 1907 yılında eserlerinde bakır ve çeşitli metalleri kullanmaya başladı. Juan Gris, Apollinaire gibi dönemin popüler sanatçılarıyla tanıştı. 1914 ve 1924 yıllarına dek Barcelona da çalışan sanatçının eserlerinde kübist çalışmalar da görülür.

Görsel 14. Pablo Gargallo, (Prophet) “Peygamber”, 1933, Bronz döküm, 233 x 74 cm, Baltimore Sanat Müzesi

Eserleri ölümünden sonra 1935 yılında Madrid’te 1935-1947 yıllarında Paris’te, 1955 yılında ise Venedik Bienali’nde sergilenmiştir.

4.3. David Smith

1906 yılında Amerika'da doğan Smith, mühendis bir babanın oğludur. Tren ve demiryollarına küçük yaştan beri ilgi duyan Smith, 19 yaşında araba fabrikasında kaynak işçisi olarak işe başlamıştır. David'in işinden dolayı metale olan ilgisi iyice artmıştır.

Kariyerinin ilk zamanların da David Smith, Pablo Picasso, Julio González ve Alberto Giacometti'nin sanatından etkilenmiş, kendine özgü stilini ise 1950'li yıllarda oluşturmuştur. Eserlerinde Amerika'nın kırsal ve toplumsal, kentsel den endüstriyellemeye doğru geçirdiği değişimi yansıtmayı amaçlayan sanatçı, yeniçağdaki makineleşme ile birlikte sanatçıların endüstriyel materyaller ve teknikleri benimsemeleri gerekliliğini de savunmuştur.

Demir ve diğer metal parçaları kaynaklayan sanatçılar değişik teknikle tanışıp meydana getirdikleri heykeller sanatçılara hareket özgürlüğü sağlamıştır. Bunun sonucunda soyut ekspresyonist akımların heykel alanında karşılıklarının doğması sağlanmıştır. Amerikalı David Smith, döneminin en ünlü heykeltıraşı olarak nitelendirilir. David Smith'in, lirik heykelleri adeta boşlukta duruyormuş gibi görünse de aslında ne anlamlı ne de anlamsızdır. Smith'in metale olan ilgisi demir yollarına olan ilgisinden ve bir araba fabrikasında bir kaynak işçisi olarak çalışmasından gelir (Lynton, 1991: 260).

Sanatçıların birçoğu heykel yapımında malzeme olarak metali seçme sebeplerini farklı nedenlere dayandırmışlardır. Bazı sanatçılar belirli dönemlerde metali ucuzluğundan seçerken bazıları çabuk form almasından dolayı seçmiştir. David Smith'in seçme sebebi ise gücü ve acımasızlığı temsil etmesinden dolayı olmuştur.

Görsel 15. David Smith, “**Cubi VI**”, 1963, Çelik sac, 285 x 75 x 55,5 cm, İsrail Müzesi, Kudüs

4.4. Marchel Duchamp

Marcel Duchamp 28 Temmuz 1887 tarihinde Blainville-Crevon’da doğmuş; 2 Ekim 1968’de Neuilly-sur-Seine’de ölmüştür. Asıl adı Henri Robert Marcel Duchamp’dır. Sanatın her türüne yön veren devrimci bir sanatçıdır. 1887 doğumlu Fransız kökenli Amerikalı sanatçı, çağının ötesinde bir tavırla geleneksel yöntemleri geride bırakarak sanata yeni bir soluk getirmiş, bir kırılma noktası yaratmıştır. Bu kırılma noktasını oluşturan olgunun kendi ifadesiyle ready-made olduğunu söylemiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında pop sanatı ve kavramsal sanatın, Amerika’da temellerini atmıştır. Eleştirel tavırları ve yaklaşımıyla sanat üzerinde bir trend olan Duchamp endüstriyel çağın sanata olan yaklaşımına en büyük tepkiyi veren bir sanatçı olmasına rağmen yaşadığı çağın en az dikkat çeken sanatçılarından olmuştur. Her iki kardeşi de sanatçı

olan Duchamp resim, müzik ve satrançla iç içe bir çocukluk geçirdi. Ailesi, şehrin saygın kişilerindendi. Satranca olan aşırı ilgisi hayatının sonuna kadar sürmüştür. Duchamp'ın yeni bir kararla bambaşka bir hayata geçmesinde Paris'te aldığı sanat eğitimi etkili olmuştur. Fovizm ve empresyonizm gibi sanat akımlarının etkisinde kalan Duchamp daha sonrasında kübizm ve sürrealizm akımlarından etkilenip Dada'yı benimsemiştir.

Marcel Duchamp'ın Amerika'ya gitmeden önce yapmış olduğu "Bicycle Wheel" adlı çalışması olan bisiklet tekerleği ve tabure sanatçının Paris'te yapmış olduğu iki önemli eseridir. Duchamp'ın eserlerinde vermek istediği mesaj günlük kullanım nesneleriyle sanat yapıtı arasındaki ayrımı ortadan kaldırmaktır. Bu mücadelesinde de geleneksel ve klasik düşüncelere karşı çıkmıştır. Kendine özgü deneysel ve araştırmacı bir sistem yaratan Duchamp bisiklet çalışmasında 'ironi' yaparak kaide ve heykeli oluşturan nesne arasındaki ayrılığa karşı çıkmış, taburenin de tekerlek kadar faydalı bir nesne olduğunu, ikisinin de yapısal özellikleri yönünden birbirine bağımlı olduğunu vurgulamıştır. Nesneleri sanatın hiyerarşisinden azat eden sanatçı ironik ve sorgulayıcı şekilde eserlerini yorumlamıştır (Hopkins, 2004:122).

Görsel 16. Marcel Duchamp, "Bisiklet Tekerleği" Ready-Made, 1913, Bisiklet Tekerleği ve Tabure, 129.5 x 63.5 x 41.9 cm, Pera Müzesi

Dünyadaki sanat otoritelerini şaşkına çeviren ve kalıplaşmış yöntemlerin dışında karşımızda özgünce duran bu eser, Duchamp'ın endüstri ve tüketim çağına verdiği bir cevaptı.

Pop üslubunda verdiği ilk eserlerinden sonra Duchamp, dada sanatçılarından önde gelenlerinden olmuştur. Siyasal görüş olarak anarşist olarak tanımlanan sanatçı Acedemie Julian Okulu mezunudur. Etkisini günümüz çağdaş sanatına kadar getirmiştir. I. Dünya Savaşı öncesi sanatçılarından eserlerini sadece göze hitap eder bulup bunun yerine sanatı yeniden zihnin hizmetine sunmak gerektiğini belirtmiştir. Duchamp'ın bu asi tavrı Dada'cılarının ilgisini çekmiştir.

Bu amaç dahilinde, Dada hareketinin en önde gelen temsilcilerinden hazır nesne fikrini ortaya atan Marcel Duchamp, hazır nesneleri yapıtlarında kullanarak şu ana kadar bilinen heykel tanımını değiştirmiş ve bu akımın öncüsü olmuştur. Soyut sanatçılar I. Dünya Savaşı öncesinde içine kapanmış kendilerinden önce gelen kübist, fovist, dışavurumcu, fütürist akımların emperyalist sömürülerine boyun eğdiklerini dile getirmiştir. Marchel Duchamp tüm bu akımlara karşı çıkmış, burjuva toplumunun yaşantısını eleştirmiş 1913 yılında, ready-made (hazır yapım) ismini verdiği; kürek, pisuar (çeşme), bisiklet tekerleği gibi hazır olan sanayi üretimi nesnelerle anti-art bir tavır takınmış kendinden önceki sanat akımlarına karşı çıkmıştır.

Sorgulamanın insan hayatındaki yerine olan katkıları göz ardı edilemeyen Duchamp'ın sanat anlayışı zihinseldir. Duchamp'a göre sanat eserinin hiçbir çekiciliği olmamalıdır. Sanatçıların estetik kaygısı gelecekte beğenilmeme korkusu Duchamp'a göre sanatçıların sanatını kısıtladığını düşünür. Duchamp'a göre Hazır nesne; estetiğe, biçimciliğe, el işçiliğine dayalı sanatın eleştirisidir. Sanat, zevkli olma çabası değildir; sanatçı zevkli olmaya çalışmamalıdır. Çünkü insanın zevkleri zamanla değişir zevkler daima geçicidir. Sanatçı duygu ve düşüncelerini akışına bırakarak anlatmalıdır.

Tezin konusu bağlamında pop-art Sanatının öncülerinden olan Andy Warhol'un ve Joseph Beuys'un hazır ve atık nesnelerin sanatsal dönüşümü olarak kullanılması açısından günümüz sanatçılarına ve sanat akımlarına etkisini değerlendirecek olursak; Andy Warhol'un eserlerinde kullandığı malzemeler, modernizmin ürettiği günlük hayatta kullandığımız tüketim objeleridir. Josep Beuys, atık nesnelerden ürettiği yapıtlarında sanatçının herhangi bir ayrıcalığı olmadığını ve sanatın da satın alınan bir nesne olmadığını anlatmaya çalışmıştır. Gerçeküstücülük hazır ve atık nesnelerin kullanıldığı Pop-art, Fluxus ve Dadaist dönemler Postmodernist sanattan farklıdır. Günümüz sanatında kapitalist sistemde tekelleşen hazır nesne kullanımı geçmişteki avangart akımlarda kışkırtıcı, kuşkucu ve alaycı unsurlar barındırmıştır. Şimdilerde sanat küresel kültürün elinden şekillenmiş, orijinallik ve yaratım gücü ortadan kalkmıştır.

Ele alınan bu çalışmada Dadaizm, Gerçeküstücülük, Pop-art ve Fluxus gibi avangart sanat akımları estetikten uzaklaşmış, sanatta yeni bakış açısı getirerek daha önce bilinene bir

karşı duruş sergilemiştir. Böylelikle sanatla yaşam bütünleştirilip sanatta üretilen eserlerin daha kışkırtıcı ve yaratıcı iletişim yöntemleri ürettiği fikri düşünülmektedir. Öncü sanatçıların resmi tuval dışına çıkartıp günlük kullanım malzemelerinin her türlüünü kullanmaları sanatta yeni olanakların doğmasına ve köklü bir değişime zemin hazırlamıştır. Bu sanatçılardan Marcel Duchamp'ın, her gün kullanıp değersizleştirdiğimiz çeşitli nesneleri sanat objesine döndürmesi sanatta bir devrime yol açmıştır.

Görsel 17. Marcel Duchamp "Fountain", (Çeşme), 1917

4.5. Gerçeküstücü Akım ve Sanatta Hazır Nesne Kullanımı

Sürrealizm, akılcılığı reddedip 1910'ların ortalarında Dadacıların karşı-sanat anlayışı doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Sürrealistler, akılcılığı geçmiş yıllarda Avrupa'da siyasal yaşamı yönlendirdiği için I. Dünya Savaşı'nın başlama sebebi olarak görmüş ve bu akımlara karşı cephe almışlardır. Gerçeküstücülüğün temellerinde deney ve araştırma yöntemleri ön plandaydı. Onlara göre sanat insanın kendi kendini irdelemesi ve yönlendirmesiydi. Dadacı hareketten ayrılan Paul Eluard, Louis Aragon, Breton ve Benjamin Peret, "gerçek üstü dünya"nın düşünsel yaratılarını geliştirmeyi başardılar. Gerçeküstücüler, sanatın insanın kendi kendini sorguladığına inanıyorlardı. Resim ve heykelle ilgilenen birtakım sanatçılar 1930'lu yıllarda gerçeküstücü düşünceyle, anlamlı ve anlamsız nesneler üzerinde malzeme arayışına giriyorlardı. Bu malzemeleri yan yana, üst üste koyup denemeler yapıyorlardı. Amaç, fantezi

dünyalarını genişletip, yan yana koydukları bu nesnelerden nasıl bir sonuç çıkacağını görmektir. Modern sanatla ilgili çabaları reddeden sürrealistlerin amacı düş gücünü aşarak uygarlığın kurallarına karşı gelmekti (Lynton, 1991: 172).

Kolaj, ressamın tuvalinin ölçeğine göre uyarlanmış nesnelerin ya da nesne resimlerinin bir araya getirilmiş halidir. Gerilimini, birbiriyle tezat oluşturan nesneler kadar, onların montajına borçludur. Max Ernst'in kolajlarında kullandığı 19. yüzyıl sonuna ait illüstrasyonlar, Kurt Schwitters'ın resimleri içine dahil ettiği biletler ve nesneler, Hannah Höch'ün bir araya getirdiği fotoğraflar... Adeta birer hammadde olan bu nesnelerin her biri, tıpkı bir araya getirilme biçimleri gibi, montajı yapan kişinin zihniyetini gözler önüne serer (Artun, 2005: 71). "Diğer taraftan Kurt Schwitters, yağlıboya resimden daha farklı bir yere giderek, resimdeki malzemenin bir çatışma yaratması gerektiğini savunmuş, farklı malzemeleri sanatına taşıyarak yağlıboya resme karşı bir alternatif oluşturmaya çalışmıştır.

"Gerçeküstücüler (Sürrealistler) yapıtlarında gerçeğe gerçek olmayana, hayalle düş gücünü, bir arada kullanıp ölümle hayat, gerçeğe düşsel arasındaki çelişkiyi ortadan kaldırmaya çalışmış sürrealist sanatçılardan René Magritte, sanatın bir iletişim aracı olduğu gerçeğinden yola çıkıyor ve çok iyi tanıdığımızı düşündüğümüz nesnelerin betimlemeleri, gerçek varlığı ve tanımı arasındaki ilişkiyi sorguluyordu" (Ulutaş, 1998: 47).

Geneksel kuralların dışına çıkan gerçeküstücüler, sanatçının tinsel yaratımıyla, farklı sanat nesneleri seçip farklı yöntemler denemişlerdir. Nesneye gündelik kullanımından başka anlamlar yükleyerek seçtikleri nesnelere farklı yaklaşım getirerek insanlardaki mantık anlayışını ve otoritesini sarsmışlardır. Gerçeküstücü olan Hans Bellmer'in "Bebek" çalışması ve Salvador Dali'nin "Yağmurlu Taksi" çalışmasını örnek olarak vermek mümkündür.

Görsel 18. Salvador Dali "Rainy Taksi", 1938, Hurda Araba ve İnsan Maketi, Dali Theatre Museum,

Görsel 19. Salvador Dalí, “Rainy Taksi”, 1938

Hazır malzeme kullanımına örnek olarak Salvador Dalí'nin “Yağmurlu Taksi” örneğinde üretim amacından farklı şekillere dönüştürülmüş objeler, hazır nesneler üzerinde çalışmalar ve düzenlemeleri uluslararası gerçeküstücüler sergisinde görmek mümkündür.

Sürrealizm için çalışan sanat dünyasında “ sürrealist fotoğrafçı” olarak anılan Alman sanatçı Hans Bellmer, 1933 yılında yükselişe geçen Nazi Partisi'ne bir tepki olarak model aldığı genç bir kızın gerçek boyutunda gazlı bezler ve alçı kullanarak oyuncak bebeğini yapıyor. Bellmer oyuncak bebeği parçalara ayırıp tekrar inşa edilmek üzere tasarlayıp, oyuncakın kollarını, bacaklarını, ellerini karmaşık bir şekilde sergileyip fotoğraflıyor. Bebek projesinde fotoğraflarda gördüğümüz deforme edilmiş vücutlar, sanatçının o dönemde “mükemmel insan vücudu ve ırkçılık ” anlayışına karşı büyük bir tepkidir.

Görsel 20. Hans Belmer, “Die puppe” (Bebek), 1934, Sargı Bezi ve Alçı, 47 x 71, Paris-Fransa

Marcel Duchamp'ın ve onun “hazır yapım” tekniğiyle alakalı çalışmalar yapan başka bir sanatçı da Donalt Lipski'dir. Çalışmalarında günlük kullanılan nesneler üzerinde deformeler yaparak yeni şekiller vermiş, şekillendirdiği objelerde ip, urgan gibi materyerler kullanarak ready-made'lerini oluşturmuştur. Bir asamblaj sanatçısı olarak bilinen Lipski, güncel sanat eserleri de vermiştir. Eserlerinde kullandığı malzemelere değinecek olursak: Mum, cam, şişe, kitap, testere, tır lastiği vb. birçok nesneyi kullanan sanatçı, objeleri karışık nesnelere çevirip günlük kullanım nesnelerini manipüle etmiş, karmaşık gibi görünen eserlerine duyguyu yüklemiştir. New York Modern Sanat Müzesinde, eserlerini ilk kez sergileyen sanatçı, atık nesnelerden oluşan 300 küçük nesneyi duvara çivileyerek izleyiciyle bağını güçlendirmiştir. Objeleri karmaşık sembollere çeviren sanatçının eserlerinde, Marcel Duchamp'ın hazır nesnesi (ready-made), Warhol ve Joseph Cornell gibi sanatçıların çalışmalarının izleri görülmüştür.

4.6. 1945 Sonrası Sanat Hareketleri İçinde Atık Nesne Kullanımı

II. Dünya Savaşı sonrasında Dışavurumculuk akımı Batı sanat ortamına damga vurmuştur. 1945 sonrasında atık nesne kullanımına değinmeden önce bu yıllardaki sanat akımlarını incelemek gerekmektedir. 1945'ten sonraki akımlar 20. yüzyılın ilk yarısında başladığı için sanatçılar her şeye sıfırdan başlamıştır. Ressamların resimlerinde yeni değerler üretmesi, kafalarına uygun sanat yapması I. Dünya Savaşından sonra gerçekleşmiştir. Sanatçıların kendi etrafında dönüp yeni tarzlar araması ise II. Dünya savaşının ortaya

çıkmasından sonra olmuştur. Böylelikle ortaya yeni akımlar çıkmıştır. 1945 sonrası sanatın nasıl yapılması konusunda görsel sanatlarda bir bütünlük yoktu. Modern sanat II. Dünya Savaşı sonrasında Amerikan merkezli yeni bir girişim yapmıştır. Soyut Ekspresyonizmle başlamış Minimalizmle devam eden Avrupa'dan beslenen bu sanata "Çağdaş Sanat" adı verilmektedir.

4.7. Soyut Ekspresyonist Sanat Hareketleri İçinde Atık Nesne Kullanımı

Soyut Ekspresyonizm, bireyin kendi özelliklerini açığa vurmadan, bir üslup içerisinde Amerikalı olmayan özelliklerde göstermektedir. Robert Motherwell'e göre bu serüven "Gerçeğe özgü unsurlarla mutlak bir savaş vererek, bilinmeyen bir tekneyle kimsenin bilmediği bir yere, karanlıkta yolculuk etmek" şeklinde yorumlamıştır. Çıkmış olduğumuz bu yolculukta önemli olan

yolculuğa inanmak ve bir sonuca varıp kesinlik kazanmaktır. Motherwell, özenli çalışmalarıyla Soyut Ekspresyonizm' in gerçek öyküsünde zincirin sağlam halkalarından birisi olmasına rağmen, diğer Ekspresyonistlerden farklı bir kişiliğe sahiptir. Fransız kültürüne ve Sürrealizme olan ilgisini her zaman vurgulamıştır (Lynton, 1991: 234-248).

Kolaj, Motherwell'in yaşamı boyunca devam etmiş, bu tür çalışmaları 1970'lerde anıtsal boyutlara ulaşmıştır. Sanatçının kolajlarında boya ve yırtık kâğıt kullanması, kendiliğinden gelişen teknikler, anlatımın yerine biçimselliğe önem veriş soyut dışavurumculuğun belirti ve izlerini taşıdığını gösterir. Yirmi yıl boyunca sürdürdüğü Papier Collé (kâğıt ve boyama kombinasyonu) çalışmaları uzamsal anlaşılabilirliği dile getirmiştir.

Amerika'da Soyut Ekspresyonizm, heykel alanında da bir arayış dalgası yaratmıştır. Hurdalıklardan metal parçalar toplanmış, kullanılmaz haldeki hurda arabalardan alınan metal parçalar ustalık ve ölümle alakalı mesaj vermek için kullanılmıştır. Sürrealist eğilimlerin yerini ifade edici biçimlendirmeler insanların ruhsal yapılarına ve korkularına gösterişli bir biçimde giderek yaygınlaşan biçimde, daha melodram soyut bir anlayış belirtip giderek yaygınlaşmıştır (Lynton, 1991: 260).

Endüstri ve teknoloji ürünleri 1950'nin başlarında sanatçılara 'metal kaynakçısı' ve yahut 'laboratuvar' teknisyeni gibi çalışma imkânı sunmuştur. Teknolojik ideolojinin damgasını taşıyan çelik, döküm ve alüminyum, makine ürünleridir. Teknolojik değer bağlamında çelik sert ve dayanıklı bir metal olduğundan sürekli akla gelir (Yılmaz, 2004: 309-310).

4.8. Dada Sanat Hareketi İçerisinde Nesne Kullanımının Gerekçeleri

4.8.1. Dadaizm

20. yüzyılda Dünya Savaşları'nın etkisiyle insanlar psikolojik ve maddi sıkıntı içerisine girmiş, yeni arayışlar içerisine giren sanatçılar da sanayileşmenin de beraberinde getirdiği 'kullan at' döngüsüyle birlikte biçimi parçalama arzusu oluşmuştur. Kübizmin çıkmasıyla yeniden doğan kolaj ve ansamblaj tekniği sanatı yeni arayışlar içerisine sokmuştur. Duchamp "Çeşme" adlı hazır yapıt eseriyle nesneyi bir aracı olarak kullanıp izleyici ve yapıt arasında bir bağ kurmayı sağlamıştır. Giotto' dan beri devam eden kavram ressamlığı sanat geleneğinin değişmeyen ilkesini kırmış, bakış açısını değiştirip mekan anlayışını resim sanatından kaldırıp hacmi çeşitli açılardan gösteren yeni sanat tekniği getirmiştir. Nesnenin dış görünüşünü anlatma amacıyla kullanmayan, tuvalinden tamamen çıkaran, materyalizme karşı olan kişiler soyut resim sanatçıları olmuştur. Bu soyut sanatçılara göre her şeyin doğada görüldüğü gibi kullanılması nesnelerin renk biçim olarak özgürlüğüne engel olmaktır. Kandinsky "Doğa kendi biçimini kendi amaçları için, sanat da kendi biçimini kendi amaçları için yaratır" ifadeleriyle özgür bakış açıları dile getirilmiştir. Kişisel görme biçimlerini yansıtır, dış dünyayla ilişki kuran eserlerden vazgeçip, kendi bakış açılarını sergilemişlerdir. Kübistler yeni bir dil yaratmışlardır. Kübistlerin nesneyi parçalayıp fonksiyonlarından uzaklaştırarak yeni anlam yüklemelerindeki amacı resim sanatına yeni öğeler katmak doğa kompozisyonunun biçimini ve estetiğini yok edip, nesnenin tüm boyutları ile tuvale taşınarak sanatta yeni bir dönem başlatmaktır. Kübistler nesneyi yok edip parçalama arzusunu da fazlaca ileri gitmiş nesnenin tanına bilirliliğini yok etmiştir. Endüstri insanların tüm yaşantısını etkilemiş, duyarsızlaştırmış, kendi çıkarlarına uygun olarak insanları makineleştirmiş yeni şehirler ve bu şehirlere uygun tek tornadan çıkmış kişiler yaratmıştır. Bu duygular sanata da yansımıştır.

Dadanın içinde bulundurduğu eleştirelilik ve anarşizm, bir zihinsel durum olarak devam etmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın görsel sanatlara getirdiği felakete karşı Fütürizm, Kübizm, Ekspresyonizm gibi akımların bile yeni hazmedilmeye başlandığı dönemde, Duchamp 1917' de 'R.Mutt' imzasıyla halka sunduğu endüstri ürünü olan porselen pisuvarı, halkın beğenisine sunup halkın takdirini kazanmış ve bu durum Dada anlayışının en ileri noktası olmuştur. 20.yüzyılda hafıza, benlik, kimlik gibi kavramlar ön planda tutulurken bu kavramlar dahilinde yapılan sanat 'New York Pop' akımının doğuşuna sebep olmuştur. Dadaizm, kendisinden önceki sanatları değil, burjuva toplumlarını ve zihnini eleştirmektedir.

Birinci Dünya Savaşı sırasında mültecilerin sığınak yeri Zürih olmuştur. 1916 yılında Hugo Ball zürih'te 'Cabaret Voltaire' adında bir kulüp açmış, birçok sanatçıyı bu çatı altında

toplayıp sanatçıların görüşlerini Zürih, Berlin, New York, Berlin, Moskova, Köln gibi yerlerde çıkan dergilerde seslerini duyurmayı başarmışlardır. Alman mimar Gropius, Birinci Dünya Savaşı (1919) ile yıkılan hayalleri, yaşamla sanat arasındaki mesafeyi birleştirerek yok etmeye çalışmıştır.

Modern üretim sürecinin ilkelerini kullanan De Stijl akımının ressamı Bauhaus'un sanatçıları modern üretim sürecinin ilkelerini kullanmış De Stijl akımı ve Maleviç'in radikalizminden etkilenmiş, tasarımlarında her türlü nesnellikten kaçmışlardır. De Stijl ve Konstrüktivizm arasındaki birleşimi, Van Doesburg ile Rus Lissitzky hazırlamıştır. Geometrik parçalar yalın bir şekilde kullanılmıştır. Konstrüktivizm, Batı'dan kaçan Rus sanatçıların gizli yollarla 1920 ve 1930 yılları arasında yayılmaya başlamıştır.

1917 yılında Rus sanatçıları Ekim Devrimi'nin akabinde, ideolojik ve maddi olarak ülkelerini maddi açıdan kalkınması için sanatın her dalında varlık göstermişlerdir. Rus sanatçıları Tatlin'in III. Enternasyonal Kulesi plastik etkilerin dışına çıkmış, özellikle Dadaistlerin dikkatini çekmiştir (Lynton, 1991: 153-155). Soysuzlaşmış Sanat sergileriyle halka teşhir edilen yenilikçi sanatçıları çareyi ülkelerinin yıkıcı baskılarından kaçarak daha batıya, kimi İngiltere'ye çoğunluğu ise Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmişlerdir. 1939'da İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine, bu göçleri başkaları izlemiştir.

Kapitalist toplumun psikolojik bir göstergesi olarak ortaya çıkan Dadacı ve Sürrealist sanatçıları, bireyi aklın egemenliğinden kurtaran bir sanat kuramı geliştirmeyi hedeflemişlerdir. Dadaizm, Almanya'da, Amerika'da ve savaş sonrası Fransa'da sanatçıları ve yazarları arasında hızla yayılmıştır. 1924'te Andre Breton, ünlü Sürrealizm manifestosunu yayımladıktan sonra Dada hareketleri boy göstermeye devam etse de zamanla etkisini yitirmiştir. Ancak daha sonra 1958'de 'Neo- Dada' olarak Amerika'da tekrar ortaya atılmıştır.

Gerçeküstücüler bilginin, mantığımızdaki engellerin kaldırıldığı müddetçe ortaya çıkabileceği, rüya, sanrı, cinsellik ve politika gibi bilinçaltımıza yerleşmiş zihnimizi sürekli meşgul eden konuları ele almışlardır. Chagall, Ernst, Magritte, Delveaux ve Dali başlıca temsilcileri olmuş, Picasso, Giacometti, Klee ve Miro da hareketi desteklemişlerdir.

Sürrealizmin, dadacılığın devamı olarak görülme sebeplerinden birisi de burjuva değer yargısına ve geleneksele saldırdığı içindir. Dadacı bazı yapıtların gerçeküstücü olarak görülmesinin sebebi aralarındaki benzerlikten kaynaklanır. Gerçeküstücülerin resme ve düşlere önem vermeleri dadacılarıdan ayrılan en önemli farklarıdır. Dadacılar nesne arasındaki ilişkiyi değiştirerek kavramsallaşmaya giden yolu açmış, yüzyılın ilk yarısındaki bu deneysel tutum, sanat ve sanatçı kavramının sınırlarının zorlayarak 1950'lerden sonra oluşan Fluxus, Pop Art, Land-Art, Kinetik Art, Happening, Eat-Art, Op-Art, Minimalism, gibi hareketlere zemin oluşturmuştur.

4.8.2 Yeni Dada Sanat Hareketi

Yeni Dada teriminin ortaya çıkışı Amerika’da 1958 yılında Art News dergisinde Allan Kaprow, Jasper Johns, Cy Twombly’ ve Robert Rauschenberg’nin eserleri ile alakalı yayınlanmış anonim bir yazıyla olmuştur. Yeni gerçekçilik, 1950 ve 60’lar da doğmuş Uluslararası Durumculuk, Beat Art ve Funk Art gibi yeni hareketleri kapsayan bir terim olarak kullanılmaktadır Yeni Dada, Soyut Dışavurumculuk ve Pop Art arasında yer almaktadır (Dempsey, 2002: 201).

Yeni Dada Hareketi hiçbir zaman örgütlü bir hareket olmamıştır. Şiddetli tartışmalar yaratan çalışmalarıyla New Yorklu gençlerin oluşturduğu gruba verilen bir isimdir. Bu grup deneysel işler üretilip, biçimsel saflığa karşı, nükteci ve eksantrik aynı zamanda mizahi bir ruhla malzemeleri harmanlamışlardır. Yeni dadacılar, ırkçılığa, cinsiyet ayrımına ve Vietnam savaşına karşı duruşlarıyla kendinden sonra gelen sanatçılar tarafından da benimsenmişlerdir (Dempsey, 2002: 201-204).

5. HEYKELE BAŞLAMADAN ÖNCE MALZEME SEÇİMİ

Bu tez uygulama çalışmalarında, kullanılmak istenen, üretim özelliğini yitirmiş fakat, formlarını koruyan malzemelerden heykel çalışmaları yapmaktır. Malzemeye yönelik bazı kaygılar vardır.

- 1) Kullanılmak istenen malzemenin estetik değerinin olması.
- 2) Heykel uygulama aşamasında malzemenin, form ve şekil verilip kaynaklanmaya elverişli olup olmadığı.
- 3) Heykelin konulacağı yerin, düşünülüp, iklim şartlarına ve çevresel etkenlere dayanıklı olup olmayacağı.
- 4) Projeye uyumlu malzemenin temininin sağlanabilmesinin mümkün olup olmadığı.

5.1. Modelaj Çalışması

Üç boyutlu plastik şekillendirme bilgisine sahip olan insanlar çağdaş sanat görüşü kazanmış demektir. Tasarım ve üç boyutlu şekillendirme, estetik bir değere sahip olduğu duygusuna sahip olma insanı sanat ve gündelik yaşamda başarıya götürecektir.

Modelden çalışma modelin hacim ve biçimsel olarak şekillendirilmesidir. Bir heykel oluşturulacağı zaman genel olarak kullanılan malzemeler kil, mum, alçı, polyester, beton gibi malzemelerdir. Bu ve benzeri malzemeler kullanılarak üç boyutlu modelleme yapılır. Yapacağımız çalışmanın ebadına göre hazırladığımız kaide üstünde, karkassız ya da karkaslı yapılabilir.

5.2. Döküm Modeli Hazırlama

Yapmış olduğumuz modelaj çalışması bittikten sonra kil modelden, alçıdan patlama ya da silikon kalıp alınır. Alınan kalıba rötuş yapılır pürüzsüz hale getirilir.

5.3. Kalıplama Tekniği

Kalıplama bir nesnenin orijinalinden alınan kalıplara alçı veya benzeri herhangi bir madde dökülerek ya da kaynak yapma ve benzeri yöntemlerle almış olduğumuz nesnenin kalıbının aslı gibi yapılmasına denir.

Modelin modelajı, ara, plastik malzemelerle modelin hacimsel biçimini şekillendirmesidir. Heykelde ve tasarımda kil, mum ve plasterin gibi malzemelerden üç boyutlu

modelleme yapılır. Modelleme çalışmanın ebatlarına göre kaide üzerinde, karkassız veya karkaslı yapılır. Taslakta öngörülen prototip şekillendirme yapılarak kilden model hazırlanır.

6. BULGULAR VE TARTIŞMA

6.1. Sanatçıların Hazır Nesne Kullanımı Üzerine Düşünceleri

Günümüzde hurda metallerden heykel yapan birçok sanatçıyı görmekteyiz. Söz konusu eserleri inceleyecek olursak, günlük kullanım nesneleri ve sanayi atığı nesnelerin özen ve incelikle, nasıl sanat eserlerine dönüştürüldüğünü, farklı sanatçıların yorumlarını ve tarzlarını eserlerine bakarak da görebiliriz. Eserlerinde Afrika sanatından etkilenen Picasso'nun sakin, mütevazı ve samimi bir görünüme sahip konstrüksiyonları 1912-1914 yılları arasında dönüm noktası yaratmıştır. İnsanın kendini sorguladığına inanan Gerçeküstücüler, geleneksel kuralların dışına çıkıp tinsel yaratımıyla farklı nesneler seçip, farklı yöntemler denemişlerdir. Gerçeküstücü olan Hans Bellmer'in çalışması ve Salvador dalinin "Yağmurlu Taksi" çalışmasını örnek vermek mümkündür.

Marcel Duchamp'ın çalışmalarından etkilenen Jean Tinguely oluşturduğu eserlerinde, sanayileşen toplumun gerginliğini yansıtmaya çalışmıştır. Kendisine sanat nesnesi olarak hurda halde bulunan, kullanılıp atılmış motor kısımları dışarıda olan bütün halde malzemeleri seçmiştir. Jean Tinguely'in "New York'ta Ağıt" adlı eseri moma'nın bahçesinde kendisini yok eden bir heykeldir. Sanatçı bu eserinde nesneden sisteme geçişi vurgulayıp, "mekanik kargaşıklık" estetiğini bizlere göstermeye çalışmıştır.

Yaşamın rastlantılardan ibaret olduğunu belirten Kurt Schwitters sanatın yaşam gibi doğup büyüyen ve yok olan yaşam atılımının bir geçiciliği olduğunu düşünür. Sanatçının 1920 de yapılmaya başlayan 'Merzbau' adlı yapıtı, Hannover'deki evinde yapılmaya başlanmış, malzeme olarak çöp ve alçı birikintisi kullanılmıştır.

Konumuz dahilinde bir başka sanatçı olan, halkın algı sınırlarını zorlayan Duchamp, sanatın kabul görmüş teknik ve yöntemlerini yergi ve ironi eşliğinde yıkmış, 'Çeşme' adlı eseriyle asra damgasını vurmuştur. İçgüdüğü yardımıyla bir eser seçip, yaratıcılığını kullanarak ona anlam veren, eserle izleyici arasında bir bağ kuran, eserlerinde izleyiciye sorgulatmayı öğreten sanatçı, eserlerinde sanat yapıtı olmayan bir nesnenin nasıl sanat yapıtına dönüştürüldüğünü göstermiştir. Duchamp sanatın zihinde başlayıp hiçbir estetik çekiciliği ve kaygısının olmadığını

estetik kaygısının sanatçılarda, ileri zamanlarda beğenilmeme korkusu oluşturabileceğini belirtmiştir. Duchamp'ın hazır nesne görüşü; estetiğe, biçimciliğe, el işçiliğine dayalı sanatın eleştirisi olmuştur. Sanat, zevkli olma çabası değildir, sanatçı zevkli olmaya çalışmamalıdır. Çünkü insanın zevkleri zamanla değişir, zevkler daima geçicidir. Sanatçı, duygu ve düşüncelerini akışına bırakarak anlatmalıdır.

Bir başka hazır nesne kullanan sanatçı, David Smith ve eserlerinde metal kullanan sanatçılar, değişik teknik kullanarak meydana getirdikleri heykellerle sanatçılara hareket özgürlüğü sağlamışlardır. Bunun sonucunda soyut ekspresyonist akımların heykel alanında karşılıklarının doğması sağlanmıştır. David Smith, döneminin en ünlü heykeltıraşı olarak nitelendirilir. David Smith'in, lirik heykelleri adeta boşlukta duruyormuş gibi görünse de aslında ne anlamlı ne de anlamsızdır. Smith'in metale olan ilgisi demir yollarına olan ilgisinden ve bir araba fabrikasında bir kaynak işçisi olarak çalışmasından gelir (Lynton, 199: 260).

6.2. Hurda Metal ile Yapılan Heykel Çalışmasının Uygulama Aşamaları

Hurda metal seçimi bu tez kapsamında, modelleme yapılarak ve doğrudan formu bozulmadan metal atıkların kaynak yapılması suretiyle, nesnelerin farklı tür ve amaçlarla, işlevlerinden uzaklaştırılarak kendilerine sanatsal yeni anlamlar yüklenmesi, plastik değerler kazandırılarak yeni uygulamalar yapılması doğrultusundadır. Yemek yemek için kullandığımız çatal ve bıçaklar, kullanılış amacına göre metal malzemelerden üretilmektedir. Uygulamada kullanılma amacı ise sahip olduğu formuyla yapmak istenen heykelin kombinasyonunda uygulama alanı bulmasıdır. Bu nedenle tezin uygulama aşamasında; ürettikçe değişebilen, değiştikçe değerlendirilen ve yorumlanabilen, yeni form ve birim tekrarına fırsat tanıyan söz konusu nesneler ile özgün sanatsal formlar elde edilmeye çalışılmıştır.

Hurda metallerden yapılmış olan çalışmada, konu önce kavram olarak ele alınmış, yapılmak istenen figüre uygun metaller, işlevini yitirmiş ama yapısı bozulmamış hurdalar seçilmiştir. Uygulama çalışmalarına başlamadan önce görülmüş olunan hurdalar, çeşitli canlıların figürlerini anımsatır, bu da ilham kaynağı oluşturur. Hurdanın formatını bozmadan, atılmış olan nesnenin nasıl bir sanat eserine dönüştürüldüğünü, atılan eşyaya ikinci bir şansın verilip hurdanın tekrardan değerli kılındığını insanlara göstermek asıl amaçtır. Örnek verecek olursak: Aslan Balığı çalışmasında atılmış çatal bıçaklar kullanılmıştır. Aslan balığı asaletli ve görsel olarak da güzel bir canlı olduğu kadar sırtın da bulunan zehirli dikenleri çok ölümcüldür. Zehirli balık familyalarından olduğu için, ölümcül sırt dikenleri bıçağın keskin yüzeyine benzetilmiş, bıçak hem görsel olarak hem de yeri geldiği zaman ölümcül bir silah olarak kullanılması dolayısıyla atık bıçaklar heykelin uygulama aşamasında sırt yüzgeci olarak kullanılmıştır. Heykelin yan tarafındaki yüzgeçleri yatay olduğundan balığın yüzgeç yapısına uygun olduğu düşünülen atık çatallar kullanılmıştır.

Görsel 21. İsmail Safa “Aslan Balığı” 2019, Atık Metaller: Çatal, Bıçak, Metal Çubuklar 90x75x16 Kaynak Yöntemiyle Yapılmıştır.

Heykele başlama aşamasında eskiz çizimler yapılmış ve ardından kil ile balığın gövdesi oluşturulmuştur. Daha sonra alçıdan çıkarılan kalıp üzerinde hurdalıktan toplanan ve ‘sanayi atığı’ olan yuvarlak demir parçaları kullanılmış, pul görüntüsü vermek amacıyla kullanılan bu yuvarlak biçimli atıklar, uygun yerlere yerleştirilip kaynak yapılmıştır. Balığın baş kısmı oluşturulurken görselliğe uyması açısından, ince ve düz çubuklar uygun boyutlarda kesilerek zıt yönlerde kaynak yapılmıştır. Kaynak yapılan iki ayrı alçı kalıp içerisindeki metal parçalar birbirleriyle birleştirilerek balığın gövdesi oluşturulmuştur. Balığın gerçekte yüzgecini anımsatmasından dolayı alt gövdede çatallar kullanılırken tehlikeyi ve ölümcül sırt dikenlerini anımsattığı için sırt kısmında bıçaklar kullanılmıştır. Kuyruk kısmında ise uzun metal çubuklar kullanılmış, kaidesinde doğal yaşam alanını anımsatan taşlar kullanılarak bu taşlardan önde bulunan oval taş, balığın kafa yapısındaki metal parçaların şekline uygun olarak kullanılıp arkada bulunan üçgen ve dikey şekilleri olan mermer parçası, heykelin perspektif olarak kaçış yönünü göstermek amacıyla şekillendirilerek form verilmiştir. İki taş arasındaki boşlukta ise denizin rengini ve dokusunu yansıtmak amacıyla, mavi boya üzerinde kimyasal kullanılarak çatlaklar oluşturulmuştur.

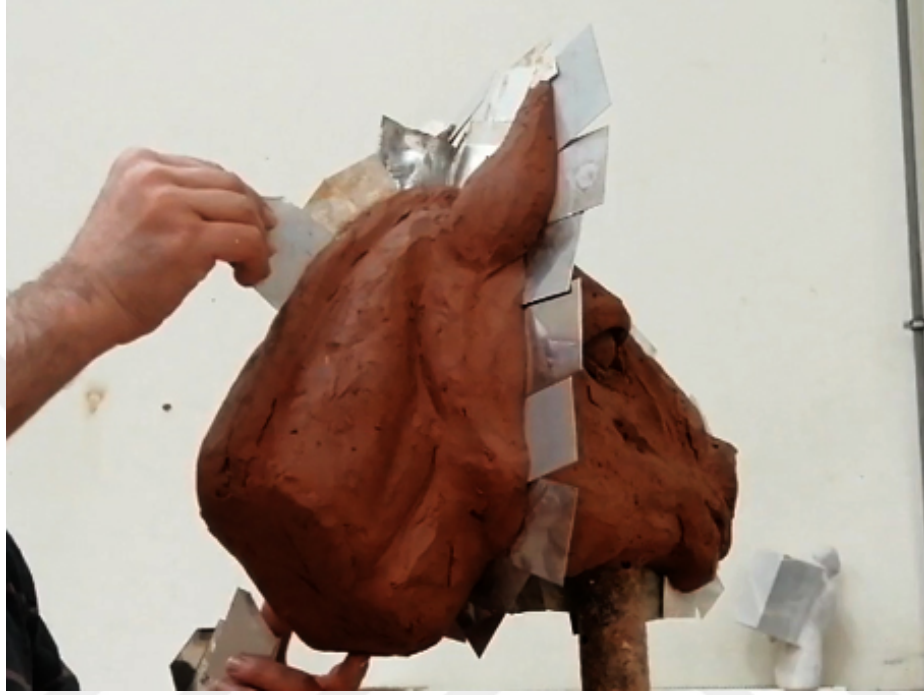
Görsel 22. İsmail Safa “Aslan Balığı”, Detay, Boyada Çatlama Tekniği Kullanılarak, Su Görüntüsü Verilmiştir.

Tez kapsamında metalden yapılmış olan at başı heykelinde ön hazırlık olarak yapılacak boyut ve ölçüler kararlaştırılmış, çizilen eskizlerin ardından değişik açılardan at başı resimleri model alınarak konstrüksiyon oluşturulmuş, kilden modelleme yapıp daha sonra alçıdan kalıbı çıkarılmıştır.

Görsel 23. İsmail Safa “At Başı Heykeli” 2019, Kilden At Başı Çalışması, “modelleme” Malzeme: Kil, 75 x 85 x 24 cm

Kilden modelaj çalışması yapıp, kalıp alınarak içerisine metal yerleştirileceğinden çizgisel hatlar ve iç bükey, dış bükey çukurlar daha derin yapılmış, biten modelaj çalışmasının ardından, çalışmanın çeşitli yerlerinde ince metal saçlar yardımıyla, kalıp almak için, bölme işlemleri yapılmıştır.

Görsel 24. İsmail Safa “At Başı Hekeli”, Detay, Alçı Kalıbı Alınmadan Önce Bölme İşlemi

Bu bölünmeler kalıbın kilit yapmadan daha sağlıklı bir şekilde çıkması içindir. Bölme işlemi bittikten sonra sırasıyla ve katman olarak alçı atma işlemi gerçekleşir. Öncesinde bir kap içerisine alçı yapacağımız miktarda su konur daha sonra suyun üstüne kartonpiyer alçısı serpilir, diğer alçıların donma süresi uzun sürdüğünden çabuk kuruyan alçı tercih edilmelidir. Kalıp alma işlemi esnasında alçı üç-beş kez tekrarlanarak katmanlar halinde atılır.

Görsel 25. İsmail Safa, “At Başı Heykeli” (döküm kalıbı hazırlama)

Suya serpiştirilen alçı, suyun tam üst çizgisine geldiği zaman elimiz açık şekilde kabın tabanına sokulup vibrasyon yapılarak karıştırılır.

Görsel 26. Görsel 25’ den detay “At Başı Heykeli”, (Alçının iyi karışması için vibrasyon yapma yöntemi)

Alçı tamamen homojen bir şekilde karıştıktan sonra modelajın üzerine parmaklar yardımıyla atılır. Tahmini olarak 1 cm kalınlığında olan alçı 10-15 dakika kadar bekledikten

sonra tekrar alçı atılır. Bu işlem 5-6 cm kalınlığa ulaşana kadar tekrarlanır. Alçının kalın olması, içinde metal parçaların yerleştirilip çekiyle ayarlanması esnasında kırılmamasını sağlar.

Görsel 27. İsmail Safa, “At Başı Heykeli” (hazırlanan alçının, modelaja parmaklar ile atılması)

Görsel 28: İsmail Safa, “At Başı Heykeli” (kalıpların, modelajdan çıkarılması)

Tasarlanılan ve istenilen şekilde orijinalliği bozulmamış atık hurda metal parçacıkları yerleştirilir. Kaynaklar içten olacağı için daha estetik bir görüntü oluşmuş olur.

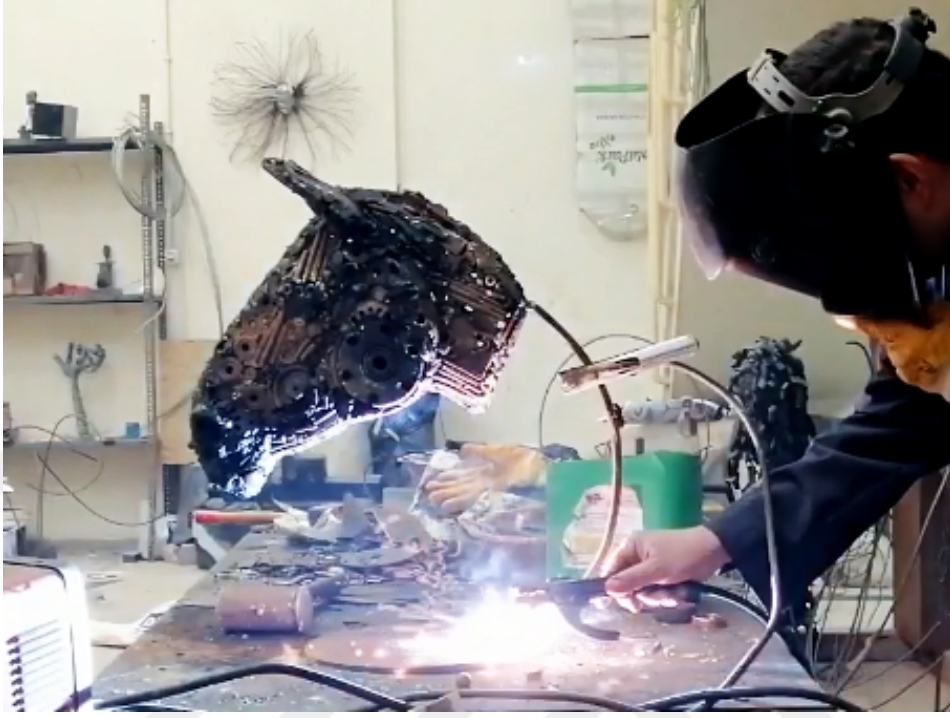
Görsel 29. İsmail Safa, “At Başı Heykeli” Kalıplar İçerisine Metal Parçaların Yerleştirilmesi

Alçı içerisinde yapılan kaynaklar daha sonra birleştirme aşamasına gelir, kalıplar alçı içerisinde çıkartılıp, birbirine uyumlu parçalar kaynaklanır.

Görsel 30. İsmail Safa, “At Başı Heykeli” Kalıplar İçerisinden Çıkan Metallerin Birleştirilmesi

Tez konusu yapılmış olunan bu çalışmada parçalar birleştirildikten sonra, at başına uygun, boyun kısmını gözün tamamlayacağı bir şekilde, iki uzun metal yatay şekilde kaynatılarak sağlanmıştır.

Görsel 31. İsmail Safa, “At Başı Heykeli” Heykelin Boyun Kısmını Oluşturma Aşaması

Görsel 32. İsmail Safa, “At Başı Heykeli” At Başının Yelesini Oluşturan Çivilerin, Çaprazlanıp Birbirinin İçerisinden Geçirilerek Kaynaklanması

At başının yele kısmını oluşturmak için, çiviler birbirinin içerisinden geçirilip çaprazlanarak, kaynak yapılmış, kaynaklama işlemi bittikten sonra spirale (taşlama makinası) metal tel fırça takılarak, heykelin üzerindeki kaynak çapakları, kir, pas ve yağdan arındırılıp böylece heykel temiz parlak bir görüntüye kavuşturulmuştur. Heykele tekrardan paslanmaması için fırçayla vernikleme işlemi uygulanmıştır.

Görsel 33. İsmail Safa, “At Başı Heykeli” Heykelin bitmiş hali

7. TEZ KAPSAMINDA YAPILMIŞ DİĞER HEYKEL ÇALIŞMALARI

Görsel 34. İsmail Safa, “Üçlü Tors Serisi” 2019, Metal Atıklardan Yapılma 45 x 65 x 12 cm, Tors, Sırt ve Önden Görünüm Detay Çalışması

Kilden tors yapılıp alçıdan ön ve arka kısım olmak üzere kalıp alınmış, soldan 1. Sıradaki heykel, torsun sırt kısmını oluşturmakta olup insan anatomisi kalça yapısı olarak yuvarlak vücut hatlarına sahip olmasından dolayı, sanayi atığı yuvarlak metal parçalar kullanılırken 2. Sırada orta kısımda bulunan tors 2 cm genişliğinde metal sacların çekiçe dövülerek form verilmesi suretiyle yapılmıştır. Diğer yuvarlak torstan farklı olarak daha keskin ve sert parçalardan yapılan bu heykel çekiçe dövülmenin de etkisiyle heykele sert bir görüntü vermiştir. Hırçınlığı ve sertliği daha da artırması için torsun arka kaidesi kırmızı renge boyanmıştır. Sağdan 3. Sırada bulunan tors heykelin ön tarafından alınan kalıp içerisine düz inşaat demirleri değişik boylarda kesilerek kaynaklama işlemi ile yapılmıştır. Bu heykelde düz demir çubuklar kullanılma sebebi ise erkek insan anatomisinde ön gövde kısmındaki kasların sırt kaslarından ve kadın vücudundaki kaslardan daha düz ve keskin hatlara sahip oluşudur. Dizim işlemi sonrası bu torsta tel fırça kullanılarak parlaklık sağlanmış, arka kaide kısmı ise sirkeli su ile paslandırılarak, parlatılan kısım da ki güç ve kas görüntüsü daha anlaşılır kılınmıştır.

Görsel 35. İsmail Safa, “**Kartal**” 2019 Metal Saclardan Kartal Çalışması 56 x 112 x 45 cm

Heykele başlama aşamasında öncelikli olarak kartalın duruşu belirlenmiştir. Kartal özellik itibarıyla en büyük yırtıcı hayvanlardandır ve gücü temsil eder, gücünü büyük kanatlarından ve pençesinden alan kartalın bu özellikleri akıllarda simgeselleşmiş olmasından dolayı, heykelin duruş pozisyonu olarak kanatları açık olmasına karar verilmiştir. Sonrasında metal çubuklardan kartalın iskelet yapısı oluşturulmuş, oluşturulan iskelet yapısı uçuşa hazırlanmış bir kartalın duruş açısına göre şekillendirilmiş daha sonra bu şekil üzerine 2 mm kalınlığında 1,5 genişliğinde değişik uzunluklarda sac levhalar kesilerek kanatları yapılmıştır. Gövde kısmında kaynakla eritmeler yapılırken kartalın anatomik yapısı olarak güçlü pençelerini vurgulamak için çiviler kullanılmıştır. Doğallığı yansıtması açısından paslandırılmıştır.

Görsel 36: İsmail Safa, “Kartal” 2019 Detay, 56 x 112 x 45 cm

Görsel 37. İsmail Safa, “İskelet”, 2019, Amortisör Yayları ve Değişik Araba Parçaları Kullanılmış, Kafa kısmı gerçek iskelettir. 70 x 102 x 46 cm

Yapılan bu heykel çalışmasında keçilerin doğal yaşamda hareketli olmasından dolayı heykelin bacak kısımlarında amortisör yayları kullanılmıştır. Omurga kısmına görünüş itibari ile benzetmek açısından somun (hırdavat malzemesi) kullanılmış olup; heykelin kafa kısmında gerçek keçi kafa iskeleti kullanılma sebebi sertlik ve iskeletle bütünlüğü sağlamaktır. Heykelin bacaklarındaki duruşları ve yönleri keçinin gerçek yaşamda dengesini göstermektedir. Heykel kaynak yöntemiyle birleştirilmiş, pastan tel fırça yardımı ile arındırılarak verniklenmiştir.

Görsel 38: İsmail Safa, "İskelet" Detay

Görsel 39. İsmail Safa "Kaplan Başı", 2020, Metal Çubuklar ve Sac Parçaları, 37 x 45 x 26 cm

Kilden kaplan modelajı yapıp alçıdan kalıbı alınmış, sonrasında kalıplar içerisine inşaat demirleri (ince, metal çubuklar) yerleştirilerek kaynak yapılmış, kaynaklanan parçalar alçı kalıplardan çıkartılıp birbirine birleştirilip kaynatılmıştır. Kaynaklama sırasında kaplanın avlanmada ki zekâsını göstermek açısından kafa kısmında kullanılan üçgen ve kare şeklinde kesilmiş metal sac lar kullanılmış, bakışların da ki sertliği vermek için ise bir birine zıt yönlerde metal parçalar, kullanılmıştır.

Görsel 40. İsmail Safa **“Kirlili Dünyanın Temiz Çocukları”**, 2019, Dünya Üzerinde Oynayan Çocuklar, Metal Çalışma, 63 x 94 x 42 cm

Heykeli oluşturan figürle metal çubuklar kaynak yapılarak oluşturulurken, dünya şekli ise, metal çubuklar çember haline getirilip, birbirine kaynak yapılarak, bu yuvarlak form üzerine sac levhalar kesilip kaynak yapılmıştır. Heykelin dünya şeklindeki alt kısmı, sirkeyle paslandırılıp, geri kalan kısmı fırçalanarak vernik atılmıştır.

Görsel 41. İsmail Safa, “**Hint Horozu**”, 2019, Malzeme: Metal Sac, 66 x 54 x 36 cm

Heykelin yapım amacına baktığımızda, Hint horozun dan (dövüş horozu) model alındığını görürüz, Hint horozları doğası gereği kavgacı, alan sahiplenici bir yapıya sahiptir. Bu heykel çalışmasında amaç Hint horozunun yere sağlam basmasını ve kararlı duruşunu hurda malzemeler kullanarak, estetiksel güzelliğini yansıtmaktır. Yapım aşamasına değinecek olursak ilk önce metal çubuklardan iskeleti yapılmış, sonrasında metal saclarla form verilmiş kaynak yaparak bütünlük sağlanmıştır. Kaidesinde sac kullanılmış, heykeli sabitlemek için alttan matkapla delik açılıp görsel estetiği bozmayacak şekilde kaynak yapılmıştır. Alt kaidesi heykelin tasvirinin her yöne hâkimiyetini anlatmak ve heykelde bulunan zıt yöndeki parçaların görünürlüğünü artırmak için yuvarlak seçilmiştir. Heykele baktığımız zaman omuzdan az geniş bacak açıklığı görürüz bu duruş gerçek te Hint horozlarının her zaman dengeli, dik ve kararlı duruşudur. Heykelin yapım aşaması bittikten sonra spirale takılan tel fırça yardımıyla heykel çapak ve yağlardan arındırılmış, estetiksel parlaklığa kavuşan çalışma parlaklığını korumak için verniklenmiştir.

Görsel 42. İsmail Safa, “İsimsiz”, 2021, Plastik Manken Üzerinde Metal Çalışma, 50 x 65 x 33 cm

Atılmış plastik mankenin yarısı üzerinden alçı ile kalıp alınmış, alınan kalıp içerisine uygun orantıda cıvatalar ve demir parçaları yerleştirilip, kaynak yapılmıştır. Kaynaklama işleminden sonra spiral makinasına takılan tel fırça ile metal kısım parlatılıp matlık kazandırılmıştır.

Görsel 43. İsmail Safa, “Kılıç Balığı”, 2019, Sac Malzeme, 78 x 74 x 20 cm

Bu çalışmanın amacı kılıç balıklarının hızını ve seriliğini yansıtmaktır. Heykelin yapım aşamasını incelediğimizde: İnşaat demirlerinden iskeleti oluşturulmuş, oluşturulan iskeletin üzerine, kesilen sac lar orantılı bir şekilde kaynak yapılmıştır. Kılıç balıklarının seriliğini göstermek için yüzgeçlerinin açık, kuyruk kısmından yana doğru, hareketi yansıtmak için bükülmüş olduğunu görürüz. Heykelin kaidesini perspektif açıdan zıt yönde yüzgeci oluşturmaktadır.

Görsel 44. İsmail Safa, “Maske”, 2019, Granit Üzerine, Eritilmiş Bira Kutularından Yapılma, 38 x 76 x 12 cm

Çöpten toplanan bira kutuları, atölyede el yapımı körüklü ocakta eritilerek, daha önceden kilden yapılp kalıbı alınan alçı içerisine, eritilmiş alüminyum kutular dökülmüştür. Soğutma işleminden sonra, elde ettiğimiz mask bir granit üzerine monte edilmiş, granit kaidesi, spirale (taşlama makinası) takılan değişik numaralarda ki zımparalarla parlatılmıştır.

8. SONUÇ

Bu tez çalışmasında hazır nesne, hurda metal bağlamında sanat eserine malzeme olması açısından ele alınmış, kübizm ve kolaj ile başlayan atık nesne kullanımı Dadaizm’le daha da yaygın hale gelmiştir. Marcel Duchamp’ın hazır nesneleri farklı yorumlaması sanata farklı bir bakış açısı getirip, izleyiciye sanatı sorgulatmayı başarmıştır.

Duchamp ‘çeşme’ adlı hazır yapıt eseriyle, bir pisuvarı amacı dışında kullanarak bir sanat eserine dönüştürmüş, böylelikle hazır yapıt kavramını fazlasıyla gerçekleştirmiştir. Birçok disiplinleri ortak noktada birleştiren hazır nesne kullanımı günümüzde, heykel başta olmak üzere, sanatın birçok dallarında kullanılmış ve çağdaş sanatın birçok anlamda yeni düşünce ve kavramlara kapılarını açmıştır. Hazır nesnelerin 20. yüzyılda sanata dönüşmesi devrim niteliğinde olmuştur.

Yürütülen bu çalışmada hurda metalin sanat eserine dönüştürülmesi esas alınmış, çeşitli teknikler kullanılarak heykel çalışmaları gerçekleştirilmiş, günlük kullanım nesneleri ve atık metaller işlevlerinden uzaklaştırılarak, yeni anlamlar kazanmıştır. Nesnenin bilinen formu korunarak farklı mekân ve yüzeylerde birleştirilmiş, farklı çözümlemeler yapılmaya çalışılmış, oluşturulan yeni yaratılarla sıradan bir atık hurdanın sanat objesine dönüştürülmesi sağlanmıştır.

Sonuç olarak hurda metalin heykel sanatında kullanılmasında, sanatçıların tarz ve yorumlamalarını kullanarak, izleyicileri etkileme gücü devam etmekte olup; bu tez kapsamında yapılmış heykellerde günümüz tüketim çağında insanların değersiz kıldığı, hurda diye nitelendirilen metal atıklar kişisel uygulamalar yapılarak daha değerli hale getirilip, sanat nesnesine dönüştürülmüştür.

KAYNAKLAR

- [1]. Adalı, A., (1996). Kolaj'ın tarihsel oluşumu. *Toplum Bilim, Plastik Sanatlar Dergisi*, Özel Sayısı, 4.
- [2]. Ağatekin, E. (2012). *Seramik sanatında alternatif bir ifade aracı olarak atık seramik kullanımı*. Yayınlanmamış sanatta yeterlilik tezi, Anadolu Üniversitesi, Ankara.
- [3]. Ağdağ, O.N. ve Kırımhan, S., (1999). Denizli organize sanayi bölgesi'nde endüstriyel katı atık durumu ve geri kazanımı. *D.E.Ü. Fen ve Müh. Dergisi*, 1(2), 47-58.
- [4]. Artun, A., (2005). Sanatçı müzeleri. İstanbul: İletişim yayınları.
- [5]. Bozkurt, N. (2004). *Sanat ve estetik kuramları*. Bursa: Asa Kitabevi.
- [6]. Dastarlı, E. (2007). Gerçeği neşeli bir kayıtsızlıkla eleştirmenin dili. *İroni, Haziran* *rh+ Plastik Sanatlar Dergisi*, 41, 31-32.
- [7]. Dellaloğlu, B., F., (1995). Frankfurt Okulu'nda sanat ve toplum. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- [8]. Elmas, H. (2006). On dokuzuncu yüzyıldan günümüze özgürlük bağlamında sanat neydi, ne oldu. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 281-298.
- [9]. Germaner, S. (1997). 1960 sonrası sanat. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- [10]. Güvenli, Z. (1964). Büyük ressamlar ve heykeltıraşlar. İstanbul: Ekim Basımevi.
- [11]. Heideger, M. (2011). Sanat eserinin kökeni (Çev. F. Tepebaşılı). Ankara: De Ki Yayınları.
- [12] Hopkins, D. (2000). *Çağdaş sanat sonrası 1945-2000*. ABD: Oxford University Press.
- [13]. Karayağmurlar, B. (1990). *Sanatta yaratıcılık ve eğitim*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- [14]. Lynton, N.(1991). *Modern sanatın öyküsü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [15]. Read, H., (1964). *Modern sculpture a concise history*. Thames & Hudson, Londra.
- [16]. Ulutaş, M. (1998). *Kavramsallık bağlamında simgesel heykel denemeleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- [17]. Yılmaz, B. (2015). Atık nesneden sanat yapıtına malzemenin dönüşümü. *Art-e Sanat Dergisi* 8(15), 185-197.
- [18]. Yılmaz, M. (2004). Sanatın felsefesi, felsefenin sanatı. Ankara: Ütopya Yayıncılık
- [19]. Yüret, Z. (2013). *Yaşamdaki nesnelerin sanat eserine dönüştürülmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi. İstanbul
- [20]. <http://ebenzin.blogspot.com/2008/07/gerei-neeli-bir-kaytszlkla.html>, Erişim: 25.02.2022
- [21]. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susbed/issue/61781/923635> Erişim: 25.02.2022
- [22]. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduarte/issue/20736/221625> Erişim: 02.03.2022
- [23]. Estetik ya da Sanat Felsefesi nedir?

https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Bahar/estetik/1/index.html

Erişim: 01.30.2022

[24]. TDK, Büyük Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> Erişim: 02.03.2022

[25]. <http://www.lebriz.com/pages/lst.aspx?articleID=67§ionID=1&lang=TR>

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=verilst&ayn

1=bas&kelime1=nesne Erişim: 31. 01.2022

[26]. <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TXpRMU5UTXo> Erişim: 25.02.2022

[27]. Yılmaz, M(2007) Modernizmden Postmodernizme

<HTTP://MY.OPERA.COM/MEHMET%20YILMAZ/BLOG/SHOW.DML/128>

3410 Erişim: 02.03.2022

[28]. <https://www.bilgiustam.com/jean-tinguely-hayati-ve-eserleri/>

[29]. Görsel 1. Link. <https://www.moma.org/audio/playlist/40/649>

[30]. Görsel 2. Link. <http://www.sanatatak.com/view/william-de-kooningden-maurizio-cattelana-yapitin-imha-eylemi>

[31]. Görsel 3. Link. <http://kolajart.com/wp/2015/12/28/ekrem-kahraman-bati-sanatinin-kulturel-hezeyanlari/>

[32]. Görsel 4. Link. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1150979>

[33]. Görsel 5. Link. <https://en.opisanie-kartin.com/description-of-the-painting-by-pablo-picasso-guitar/>

[34]. Görsel 6. Link. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Construction_for_Noble_Ladies.jpg,

[35]. Görsel 7. Link. <https://www.e-skop.com/skopbulten/dadanin-100-yili-merz-mimarligi-erotik-katedral/3092>,

[36]. Görsel 8. Link. <https://www.pinterest.fr/pin/563583340845522493/>

[37]. Görsel 9. Link. http://www.loree-des-reves.com/modules/newbb/viewtopic.php?topic_id=4283

[38]. Görsel 10. Link. <https://www.Theartstory.org/definition/synthetic-cubism/artworks/>

[39]. Görsel 11. Link. <https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-b/braque-georges/georges-bruque-keman-ve-pipo-1445>

[40]. Görsel 12. Link. <http://www.clevelandart.org/art/1969.2>

[41]. Görsel 13. Link. <https://mindonart.com/2013/04/19/k-o-l-a-j/picasso-guitar-sculpture/>

[42]. Görsel 14. Link. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pablo_Gargallo_The_prophet_1933.jpg

[43]. Görsel 15. Link. <https://tr.pinterest.com/pin/481885228863834196/>

[44]. Görsel 16. Link. <https://www.peramuzesi.org.tr/blog/marcel-duchamp%E2%80%99in-bisiklet-tekerlegi/1459>

- [45]. Görsel 17. Link. https://tr.wikipedia.org/wiki/Marcel_Duchamp#/media/Dosya:Duchamp_Fountain.jpg
- [46]. Görsel 18. Link. <https://konstantin.ist/dali-museum-figueres/>
- [47]. Görsel 19. Link. <https://www.caradisiac.com/route-de-nuit-surrealisme-189942.htm>
- [48]. Görsel 20. Link. <https://hypocritereader.com/38/body-language/print>

ÖZGEÇMİŞ

